

Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä

Loppuraportti

Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä

Loppuraportti

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-400-174-8

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä Loppuraportti

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:2		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	91

Tiivistelmä

Valtioneuvosto asetti 16.11.2023 parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtävänä oli pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti valmistella esitys eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuutta parantavaksi vaalialuemalliksi sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea.

Vaalialueen myötä eduskuntavaaleihin syntyisi kaksi erilaista tuloslaskennan tapaa. Vaalialueella eli niissä vaalipiireissä, jotka muodostavat vaalialueen, tulos määräytyisi kahdella eri tasolla: vaalialueen ja vaalipiirin tasolla. Ehdokasasettajat saisivat paikkoja vaalialueella vaalialueen tuloksen mukaisesti. Vaalialueen tulos sovitettaisiin vaalipiirien tuloksen kanssa ja vaalialueen vaalipiireistä tulee valituksi jatkossakin se määrä edustajia, joka vaalipiirille Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella määräytyy.

Vaalialueella ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin ja äänestää voi ainoastaan oman vaalipiirinsä ehdokkaita. Tuloslaskennan osalta kuitenkin vaalialueen kaikissa vaalipiireissä annetut äännet vaikuttavat vaalialueen tason tulokseen.

Työryhmä esittää jatkovalmisteluun ryhtymistä vaalialueen muodostamiseksi siten, että Oulun vaalipiiri ja Lapin vaalipiiri muodostavat vaalialueen. Jatkossa, jos jostakin vaalipiiristä valittavien edustajien määrä putoaa alle kahdeksaan, muodostettaisiin vaalialue johon kyseinen vaalipiiri kuuluu. Vaalialuemalli olisi käytössä ensimmäisen kerran vuoden 2031 eduskuntavaaleissa.

Esityksen lisäksi loppuraportti sisältää yhden erivän mielipiteen sekä yhden lausuman.

Asiasanat	vaalit, eduskuntavaalit, demokratia, vaalijärjestelmät, äänestäminen		
ISBN PDF	978-952-400-174-8	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/26323/2023	Hankenumero	OM130:00/2023

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-174-8>

Parlamentarisk arbetsgrupp för valområden Sluttrapport

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2025:2		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Parlamentarisk arbetsgrupp för valområden		
Språk	finska	Sidantal	91

Referat

Den 16 november 2023 tillsatte statsrådet en parlamentarisk arbetsgrupp som hade i uppgift att i enlighet med skrivningen i statsminister Orpos regeringsprogram bereda ett förslag till en valområdesmodell som förbättrar valsystemets proportionalitet i de områden där den dolda röstspärren är särskilt hög.

I och med valområdet införs två olika sätt att räkna resultatet i riksdagsvalet. I valområdet, det vill säga de valkretsar som utgör valområdet, fastställs resultatet på två olika nivåer: på valområdets och valkretsens nivå. De som ställer upp kandidater får platser i valområdet enligt resultatet i valområdet. Resultatet i valområdet samordnas med resultatet i valkretsarna och i valområdets valkretsar blir även framöver samma antal ledamöter invalda som fastställs för valkretsen på basis av dess antal finska medborgare.

I valområdet ställs kandidaterna upp enligt valkrets och det är endast möjligt att rösta på kandidater från den egna valkretsen. När det gäller att räkna resultatet påverkas resultatet på valområdets nivå dock av rösterna i alla dess valkretsar.

Arbetsgruppen föreslår att bildandet av ett valområde bereds vidare så att Uleåborgs och Lapplands valkretsar bildar ett valområde. Om antalet ledamöter som väljs in från en valkrets i fortsättningen är färre än åtta bildas ett valområde som valkretsen i fråga ingår i. Valområdesmodellen används för första gången i riksdagsvalet 2031.

Utöver förslaget innehåller slutrapporten en avvikande åsikten samt ett utlåtande.

Nyckelord val, riksdagsval, demokrati, valsystem, röstning

ISBN PDF 978-952-400-174-8
Ärendenummer VN/26323/2023

ISSN PDF 2490-1172
Projektnummer OM130:00/2023

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-174-8>

Parliamentary working group for preparing an electoral regions model Final Report

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2025:2	Subject	Memorandums and statements
Publisher	Ministry of Justice, Finland	
Group author	Parliamentary working group for electoral regions model	
Language	Finnish	Pages 91

Abstract

On 16 November 2023, the Government appointed a parliamentary working group to prepare a proposal on a new electoral regions model to be applied in electoral districts where the hidden vote threshold is particularly high. The objective was, in accordance with the Government Programme of Prime Minister Orpo's Government, to improve the proportionality of the electoral system.

As a result of the introduction of the electoral regions model, two different methods for calculating election results would be applied in parliamentary elections. According to the proposal, two electoral districts could form an electoral region, and election results for the electoral region would be determined at two different levels: at the level of the electoral region and at the level of each electoral district. Political parties and other groups nominating candidates would receive seats in the electoral region in accordance with the results determined for the electoral region. The results of the electoral region would be reconciled with the results of the electoral districts, and the number of Members of Parliament determined for each electoral district based on the number of Finnish citizens residing in the district would continue to be elected in each district in the same way as at present.

Even in the electoral regions model, candidates would be nominated in the electoral districts and voters could only vote for the candidates standing for election in their own electoral district. However, when it comes to calculating the election results, the votes cast in all electoral districts forming an electoral region would affect the election results in the electoral region.

The working group proposes that further preparations be launched to establish an electoral region consisting of the Electoral District of Oulu and the Electoral District of Lapland. In future, a similar practice would be applied to other electoral districts where the number of Members of Parliament to be elected drops below eight. The electoral regions model would be applied for the first time in the 2031 parliamentary elections.

The final report of the working group includes one dissenting opinion and one statement.

Keywords elections, parliamentary elections, democracy, election systems, voting

ISBN PDF	978-952-400-174-8	ISSN PDF	2490-1172
Reference number	VN/26323/2023	Project number	OM130:00/2023

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-174-8>

Sisältö

Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä	8
1 Eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuuden parantaminen	9
1.1 Eduskuntavaalien vaalijärjestelmä	9
1.2 Suhteellisuuden toteutuminen vuoden 2023 eduskuntavaaleissa	10
1.2.1 Vaalipiireistä valittavien edustajien määrien arvioidut muutokset tulevaisuudessa	13
1.3 Eduskuntavaalien kehittämishankkeita vaalikausilta 1999–2023	14
1.3.1 Vaalikausi 1999–2003	14
1.3.2 Vaalikausi 2003–2007	15
1.3.3 Vaalikausi 2007–2011	16
1.3.4 Vaalikausi 2011–2015	17
1.3.5 Vaalikausi 2015–2019	18
1.3.6 Vaalikausi 2019–2023	19
2 Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä	21
2.1 Hallitusohjelmakirjaus ja työryhmän asettaminen	21
2.2 Työryhmän jäsenet ja työskentely	21
3 Vaalialuemalli	23
3.1 Yleisesti vaalialuemallista	23
3.2 Eduskuntavaalien tuloksen määräytyminen vaalialueella	24
3.3 Kansanedustajapaikkojen jakautuminen vaalipiireihin	24
3.4 Vaalialueen muodostaminen	25
3.5 Poliittisen suhteellisuuden toteutuminen vaalialueella	26
3.6 Vaalialueen kansanedustajapaikkojen jakaminen vaalipiireihin	27
3.7 Vaalialuemalliin liittyvät valtiosääntöoikeudelliset kysymykset	28
3.8 Vaaliliittojen asema vaalialueella	29
3.9 Valitsijayhdistysten sekä yhteislistaan kuulumattomien ehdokkaiden asema vaalialueella	30
3.10 Vaalien tuloksen vahvistaminen ja muutoksenhaku vaalialuemallissa	30
3.11 Vaalialuemallin käyttöönoton vaikutuksia	31
4 Työryhmän esitys sekä eriävät mielipiteet ja lausumat	32
4.1 Työryhmän johtopäätös	32
4.2 Eriävä mielipide	33
4.3 Lausuma	34

Liitteet	39
Liite 1: Poliittinen suhteellisuus Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla vaalialueella eduskuntavaalien 2015–2023 tuloksilla	40
Liite 2: Esimerkkejä tuloslaskennasta vaalialueella eri jakotavoilla	46
Liite 3: Vaalialueiden käyttö kansanedustuslaitosten vaaleissa	71
Liite 4: Vaalialuemalli ja perustuslaki	86

PARLAMENTAARINEN VAALIALUETYÖRYHMÄ

Valtioneuvosto asetti 16.11.2023 parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtävänä oli pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa (20.6.2023) mainitun kirjauksen perusteella valmistella esitys eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuutta parantavaksi vaalialuemalliksi sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea.

Työryhmän tuli kiinnittää huomiota ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan yhteinen laskennallinen vaalialue Oulun vaalipiirin kanssa. Laskentatapana olisi ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestöön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. Molemmat vaalipiirit säilyvät itsenäisinä, eikä vaalipiirien rajoja muuteta. Lisäksi haetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan.

Päätös vaalialuemallista tuli tehdä vuoden 2024 aikana.

Työskenneltyään toimikautensa 16.11.2023–31.12.2024 ajan työryhmä kunnioittavasti luovuttaa loppuraporttinsa oikeusministeri Leena Merelle.

1 Eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuuden parantaminen

Ongelmia liittyen poliittisen suhteellisuuden toteutumiseen ja korkeisiin piileviin äänikynnyksiin eduskuntavaaleissa on pyritty ratkomaan aiemminkin eri komiteoissa, toimikunnissa ja työryhmissä. Erilaiset vaalialuemallit ovat nousseet keskusteluissa useasti yhtenä mahdollisena vaihtoehtona parantaa poliittista suhteellisuutta sekä madaltaa piilevää äänikynnystä turvaten samalla alueellisen edustavuuden. Toistaiseksi vaalialuemalleja ei kuitenkaan ole haluttu ottaa käyttöön.

1.1 Eduskuntavaalien vaalijärjestelmä

Suomen eduskuntavaalien keskeisistä periaatteista säädetään perustuslain 24 ja 25 §:ssä. Niiden mukaan

- eduskuntaan valitaan 200 kansanedustajaa neljäksi vuodeksi kerrallaan;
- kansanedustajat valitaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla;
- jokaisella äänioikeutetulla on vaaleissa yhtäläinen äänioikeus;
- maa jaetaan Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella vähintään kahteentoista ja enintään kahdeksaantoista vaalipiiriin. Lisäksi Ahvenanmaan maakunta muodostaa oman vaalipiirinsä yhden edustajan valitsemista varten;
- oikeus asettaa ehdokkaita on rekisteröidyillä puolueilla ja vaalilaissa säädetyllä määrällä äänioikeutettuja.

Suhteellinen vaalitapa Suomen eduskuntavaaleissa tarkoittaa yhtäältä poliittista suhteellisuutta ja toisaalta alueellista edustavuutta. Poliittinen suhteellisuus tarkoittaa sitä, että kukin poliittinen ryhmittymä saa eduskuntaan niin suuren edustuksen kuin sen vaaleissa saama tosiasiallinen kannatus edellyttää. Toisin sanoen kukin ryhmittymä saa sen määrän kansanedustajanpaikkoja kuin mitä sen vaaleissa saama äänimäärä suhteessa muihin ryhmittymiin edellyttää. Jos esimerkiksi puolue A saa vaaleissa annetuista äänistä noin 20 prosenttia, sen tulisi saada myös noin 20 prosenttia jaettavina olevista edustajanpaikoista.

Alueellinen edustavuus (alueellinen suhteellisuus) taas tarkoittaa sitä, että eduskunnassa ovat edustettuina maan eri alueet. Alueellisen edustavuuden turvaava mekanismi on rakennettu Suomen lainsäädäntöön vaalipiiriin jaon avulla: maa jaetaan vaalipiireihin joista kustakin valitaan niin monta kansanedustajaa kuin vaalipiirissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärä edellyttää.

Vaalipiirijaosta myös seuraa, että poliittinen suhteellisuus toteutuu erikseen kussakin vaalipiirissä, mutta ei valtakunnallisesti.

Suhteellisen vaalitavan päävaihtoehtona olisi enemmistövaalitapa, joka on käytössä mm. Iso-Britannian parlamenttivaaleissa: Siellä maa on jaettu yhtä moneen vaalipiiriin kuin parlamentissa on edustajanpaikkoja ja jokaisesta vaalipiiristä valitaan parlamenttiin yksi eli eniten ääniä saanut ehdokas. Enemmistövaalitapa johtaa usein kaksipuoluejärjestelmään.

Suhteellinen vaalitapa ja vaalipiirijako otettiin Suomessa käyttöön jo vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksessä ja vaalilaissa. Valtiopäiväjärjestyksen mukaan maa jaettiin vähintään 12 ja enintään 18 vaalipiiriin. Vuonna 1907 toimitetuissa ensimmäisissä eduskuntavaaleissa vaalipiirejä oli 16. Vuonna 2000 voimaan tullessa perustuslaissa säädettiin vaalipiirien vähimmäismääräksi edelleen 12 ja enimmäismääräksi edelleen 18, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri kuitenkin pois lukien. Nykyisin vaalipiirejä on Manner-Suomessa yhteensä 12.

1.2 Suhteellisuuden toteutuminen vuoden 2023 eduskuntavaaleissa

Vaalipiireistä valittavien kansanedustajien lukumäärä määräytyy Manner-Suomen kunkin vaalipiirin Suomessa asuvien Suomen kansalaisten lukumäärän mukaan. Vaalipiirien koko vaihtelee siten huomattavasti: suurimmasta eli Uudenmaan vaalipiiristä valittiin vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 37 edustajaa ja pienimmistä eli Lapin vaalipiiristä kuusi edustajaa.

Vaalipiirien kokoeroista johtuu, että vaalipiirien niin sanotut laskennalliset piilevät äänikynnykset vaihtelevat merkittävästi.¹ Esimerkiksi Uudenmaan vaalipiirissä yhteen paikkaan riittää vajaan kolmen prosentin osuus koko vaalipiirissä annetuista äänistä, kun taas Lapin vaalipiirissä puolueen pitää saada noin 14 prosenttia vaalipiirin äänistä saadakseen yhden edustajan läpi.

Tämä on johtanut muun ohella siihen, että käytännössä vain suuret puolueet voivat saada edustajanpaikkoja pienissä vaalipiireissä. Tämä puolestaan saattaa asettaa pienten ja suurten vaalipiirien äänestäjät eriarvoiseen asemaan, koska esimerkiksi pientä puoluetta pienessä vaalipiirissä äänestävän vaikuttamismahdollisuudet ovat selvästi pienemmät kuin samaa puoluetta suuressa vaalipiirissä äänestävän.

Taulukko 1. Vaalipiiristä valittavien edustajien määrät, piilevät äänikynnykset ja äänestysaktiivisuus vaalipiireissä vuoden 2023 eduskuntavaaleissa:

Vaalipiiri	Edustajien määrä	Laskennallinen piilevä äänikynnys	Todellinen piilevä äänikynnys ²	Äänestysaktiivisuus ³
Helsingin vaalipiiri	23	4,17	3,74	77,8
Uudenmaan vaalipiiri	37	2,63	2,37	73,6
Varsinais-Suomen vaalipiiri	17	5,56	4,59	73,1
Satakunnan vaalipiiri	8	11,11	8,48	70,4
Hämeen vaalipiiri	14	6,67	5,49	69,6
Pirkanmaan vaalipiiri	20	4,76	4,02	73,6
Kaakkois-Suomen vaalipiiri	15	6,25	5,10	67,4

1 Laskennallinen piilevä äänikynnys lasketaan kaavalla $100 / (\text{vaalipiirin paikkamäärä} + 1)$.

2 Todellinen piilevä äänikynnys vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Todellinen piilevä äänikynnys on osuus vaalipiirin äänistä, jolla puolue tai vaaliliitto sai vaalipiirin viimeisen paikan.

3 Suomessa asuvien Suomen kansalaisten äänestysaktiivisuus.

Vaalipiiri	Edustajien määrä	Laskennallinen piilevä äänikynnys	Todellinen piilevä äänikynnys ²	Äänestysaktiivisuus ³
Savo-Karjalan vaalipiiri	15	6,25	5,43	67,5
Vaasan vaalipiiri	16	5,88	4,80	73,5
Keski-Suomen vaalipiiri	10	9,09	7,57	70,6
Oulun vaalipiiri	18	5,26	4,70	70,0
Lapin vaalipiiri	6	14,29	12,36	68,7

Yllä esitetyn taulukon perusteella voidaan todeta, että suhteellisuus toteutuu eri osissa maata eri tavalla. Alueellinen edustavuus (alueellinen suhteellisuus) painottuu verrattuna poliittiseen suhteellisuuteen.

Pienissä vaalipiireissä pienten ja keskisuurten puolueiden käytännössä ainoa mahdollisuus saada kansanedustajia on pyrkiä vaaliliittoihin joko suurten puolueiden kanssa tai keskenään. Vaaliliittojen käyttäminen saattaa kuitenkin hämärtää vaalien selkeyttä äänestäjän näkökulmasta ja vaikeuttaa äänestäjän tahdon toteutumista. Vaaliliittoja voidaan pitää erityisen ongelmallisena niissä tilanteissa, joissa vaaliliiton muodostavat sellaiset puolueet, joiden aatemaailma on selkeästi erilainen.

1.2.1 Vaalipiireistä valittavien edustajien määrien arvioidut muutokset tulevaisuudessa

Taulukko 2. Väestöennusteen perusteella ennakoitu vaalipiireistä valittavien edustajien määrä eduskuntavaaleissa 2027, 2031 ja 2035.⁴

Vaalipiiri	2023	2027 (ennuste)	2031 (ennuste)	2035 (ennuste)
Helsingin vaalipiiri	23	23	24	24
Uudenmaan vaalipiiri	37	38	39	40
Varsinais-Suomen vaalipiiri	17	18	18	18
Satakunnan vaalipiiri	8	8	7	7
Hämeen vaalipiiri	14	13	13	13
Pirkanmaan vaalipiiri	20	20	20	20
Kaakkois-Suomen vaalipiiri	15	14	14	14
Savo-Karjalan vaalipiiri	15	15	15	14
Vaasan vaalipiiri	16	16	15	15
Keski-Suomen vaalipiiri	10	10	10	10
Oulun vaalipiiri	18	18	18	18
Lapin vaalipiiri	6	6	6	6

Laskelman perustella näyttäisi siltä, että todennäköisesti Satakunnan vaalipiiri tip-puisi enintään seitsemän edustajan vaalipiiriksi vuonna 2031. Seuraavaksi pienin vaalipiiri, Keski-Suomen vaalipiiri, näyttäisi säilyttävän nykyisen kymmenen paik-kaansa ainakin vuoden 2035 eduskuntavaaleihin saakka. Toisaalta Uusimaa näyttäisi saavan jokaisella vaalikaudella yhden paikan lisää ja vuonna 2035 sen paikkamäärä olisi 40, mikä on 20,1 % kaikista kansanedustajapaikoista.

4 Ulkomaiden kansalaisten määrästä vaalipiireittäin on tässä tehty arvio perus-tuen Tilastokeskuksen dataan vuosilta 2010–2021 ja laskelma perustuu vuoden 2021 Tilastokeskuksen väestöennusteeseen https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin_Passiivi/StatFin_Passiivi__vaenn/?tablelist=true

1.3 Eduskuntavaalien kehittämishankkeita vaalikausilta 1999–2023

1.3.1 Vaalikausi 1999–2003

Eduskunta edellytti vuonna 1998 kahden lakiesityksen käsittelyn yhteydessä, että

*”[h]allitus selvittää suhteellisuuden toteutumisessa eduskuntavaaleissa olevat ongelmat ja tarvittaessa valmistelee vaalilainsäädännön muutokset suhteellisuuden vahvistamiseksi ja toisaalta poliittisen kentän pirstoutumisen ehkäisemiseksi”.*⁵

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmaan sisältyi kirjaus

”Perustuslain kokonaisuudistus hyväksytään. Uudistuksen edellyttämät lainsäädännön muutokset toteutetaan (muun muassa vaalirahoituksen avoimuuden lisääminen ja vaalilainsäädännön suhteellisuusperiaatteen toteuttaminen).”

jonka mukaisesti Vaalitoimikunta 2000 käsitteli viittä eri mallia eduskuntavaalien suhteellisuuden parantamiseksi:

- Tasauspaikkajärjestelmää, jossa suurin osa vaalipiiripaikoista jaettaisiin kuten nykyisinkin, mutta osa paikoista jaettaisiin tasauspaikkoina koko maan tuloksen perusteella niille puolueille ja muille ryhmittymille, jotka saavat koko maassa vähintään kolme prosenttia äänistä;
- Vaalialuejärjestelmää, jossa 14:sta vaalipiiristä muodostetaan seitsemän (7) vaalialuetta;
- Äänikynnsjärjestelmä, jossa vähintään kolme prosenttia koko maan äänistä saaneet puolueet ja muut ryhmittymät saisivat paikkoja äänimääränsä mukaisesti;
- Vaalipiirirajojen muuttamista toimikunta ei pitänyt mahdollisena, mutta toimikunta pohti suurimman vaalipiirin eli Uudenmaan vaalipiirin jakamista kahtia;
- Siirtymistä d’Hondtin laskentamenetelmästä St. Lagüesin menetelmään.

5 Hallituksen esitys Eduskunnalle vaalilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 48/1998 vp) ja hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen uudeksi Hallitusmuodoksi (HE 1/1998 vp). Eduskunnan lausumat sisältyivät eduskunnan vastauksiin EV 89/1998 vp ja EV 262/1998 vp.

Vaalitoimikunta 2000 ei tehnyt varsinaista ehdotusta siitä, mikä malli tulisi ottaa käyttöön. Eniten toimikunnan jäsenten keskuudessa kannatusta sai kuitenkin vaali-aluejärjestelmä, joskin sitä myös kritisoitiin vaikeaselkoisuudesta.

1.3.2 Vaalikausi 2003–2007

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma ei sisältänyt nimenomaisia mainintoja eduskuntavaalien vaalijärjestelmän kehittämiseksi.

Hallitusohjelmassa kuitenkin viitattiin kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan, johon sisältyi maininta eduskuntavaalien vaalijärjestelmästä tarkastelusta (s. 55):

”Tarkastellaan edustuksellisen demokratian toimivuutta erityisesti eduskunta- ja kunnallisvaaleissa. Eduskuntavaaleissa ongelmat liittyvät muun muassa äänestäjä-edustaja -suhteeseen sekä vaalijärjestelmän sameuteen yksittäisen äänestäjän näkökulmasta”.

Kansanvalta 2007 -toimikunta

Oikeusministeriö asetti 27.4.2004 Kansanvalta 2007 -toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää ja arvioida edustuksellisen demokratian tilaa ja sen toimintaan liittyviä eräitä periaatteellisia kysymyksiä sekä tehdä kehittämis ehdotuksia suomalaisen kansanvallan vahvistamiseksi.

Toimikunta keskusteli erilaisista malleista eduskuntavaalien suhteellisuuden parantamiseksi, muun muassa vaalialuemallin eri sovelluksista. Uutena mallina toimikunta pohti myös suhteellisen vaalin ja enemmistövaalin yhdistelmää, jossa esimerkiksi 99 edustajaa valittaisiin enemmistövaalilla yhden edustajan vaalipiireistä ja 100 edustajaa suhteellisella vaalilla koko maan käsittävältä listalta, joka voisi olla joko avoin (äänestäjä äänestäisi ehdokasta) tai suljettu (äänestäjä äänestäisi vain puoluetta).

Toimikunta ei kuitenkaan katsonut voivansa tehdä konkreettisia ehdotuksia suhteellisuudessa ja äänestäjä-edustaja -suhteen toimivuudessa olevien ongelmien ratkaisemiseksi.

1.3.3 Vaalikausi 2007–2011

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa todettiin muun ohella seuraavaa (s. 18):

”Hallitus uudistaa eduskuntavaalien vaalijärjestelmää siten, että suhteellinen vaalitapa voi toteutua mahdollisimman hyvin ja yhtäläisesti eri puolilla maata ja että myös eduskunnan alueellinen edustavuus voidaan mahdollisimman hyvin turvata. Vaalijärjestelmää uudistetaan nykyisen vaalipiirijaon pohjalta. Uudistuksen perustana on vaalialuejärjestelmä, joka kattaa koko Suomen ja pitää sisällään vaaliliittokiellon eduskuntavaaleissa. Työtä valmistelemaan perustetaan parlamentaarinen työryhmä. Työryhmän tavoitteena on tehdä esitys vaalikauden aikana siten, että uudistus on voimassa viimeistään vuoden 2015 eduskuntavaaleissa”.

Tämän mukaisesti oikeusministeriö asetti Vaalialuetoimikunnan, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus eduskuntavaalien vaalijärjestelmän uudistamiseksi ja eräiden vaaliajankohtien muuttamiseksi. Toimikunnan ehdotus (KM 2008:2, 24.4.2008) sisälsi seuraavat elementit:

- Vaalipiirijako säilyy nykyisellään;
- Kansanedustajanpaikkojen jako vaalipiirien kesken toimitetaan kuten nykyisinkin;
- Ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin ja äänestäjät äänestävät oman vaalipiirinsä ehdokkaita kuten nykyisinkin;
- Mahdollisuus puolueiden välisiin vaaliliittoihin poistetaan;
- Vaalien tulosta laskettaessa koko maa (kaikki silloiset 14 Manner-Suomen vaalipiiriä) on yhtenä vaalialueena. Kunkin puolueen ja muun ehdokasasettajan (jatkossa puolue) kaikissa vaalipiireissä saamat äänet lasketaan yhteen ja puolueen edustajanpaikkojen lukumäärä määräytyy puolueen koko maassa saaman äänimäärän perusteella;
- Otetaan käyttöön valtakunnallinen kolmen ja puolen (3,5) prosentin äänikynnys sekä vaalipiirikohtainen 12 prosentin äänikynnys;
- Puolue, joka ei ylitä valtakunnallista äänikynnystä, mutta sen sijaan ylittää vaalipiirikohtaisen äänikynnyksen jossakin vaalipiirissä, saa kyseisessä vaalipiirissä saavuttamansa kannatuksen mukaisen osuuden vaalipiirin edustajanpaikoista laskettuna d’Hondtin menetelmällä. Nämä edustajanpaikat vähennetään vaalipiirin edustajanpaikoista ennen kuin paikkoja ryhdytään jakamaan valtakunnallisen äänikynnyksen ylittäneiden puolueiden kesken;
- Puolueiden koko maassa saamien edustajapaikkojen lukumäärät lasketaan käyttäen nykyistä d’Hondtin menetelmä;

- Kunkin puolueen koko maassa saamat edustajanpaikat jaetaan vaalipiireihin käyttäen Hare-Niemayerin menetelmällä laskettujen kvoottien koontaan perustuvaa menetelmää;
- Puolurekisteriin merkitty puolue, joka ei ylitä valtakunnallista eikä vaalipiirikohtaista äänikynnystä, mutta saa kuitenkin vähintään kaksi (2) prosenttia koko maassa annetuista äänistä, on oikeutettu puoluelaissa (10/1969) tarkoitettuun puoluetukeen erikseen säädettävällä tavalla;
- Mahdollistetaan se, että eri vaalipiireissä muodostetut valitsijayhdistykset ja yhteislistat voivat yhtyä valtakunnalliseksi yhteislistaksi (vaalialueyhteislistaksi) vähintään kahdessa vaalipiirissä ilmoittamalla siitä Helsingin vaalipiirilautakunnalle ehdokashakemusten jättämiselle säädetyssä määräajassa.

Toimikunnan ehdotukseen jätettiin kolme eriävää mielipidettä ja kaksi lausumaa.

Hallitus teki toimikunnan ehdotuksen pohjalta esityksen eduskunnalle perustuslain 25 §:n, vaalilain ja puoluelain muuttamisesta (HE 7/2010 vp). Hallituksen esitys oli vaalialue-toimikunnan ehdotuksen mukainen kuitenkin niin, että äänikynnyksenä olisi vain valtakunnallinen kolmen prosentin asetettu äänikynnys.

Perustuslakivaliokunta puolsi lakiehdotusten hyväksymistä muutamien huomautuksien ja muutosehdotuksien.⁶ Hallituksen esitys hyväksyttiin keväällä 2011 lepäämään yli seuraavien vaalien.

1.3.4 Vaalikausi 2011–2015

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa todettiin eduskunta-vaalien vaalijärjestelmän osalta (s. 89):

”Sitoudutaan perustuslain muutokseen siten, että vaalipiirien enimmäismääräksi Manner-Suomessa kirjataan 6–12. Perustetaan poliittinen työryhmä. Työryhmä tekee vuoden 2011 loppuun mennessä yksimielisen hallituksen esityksen vaalilaista. Hallituksen esityksessä vaalipiirit ovat nykytilanteeseen verrattuna, suhteellisuutta selvästi parantavalla tavalla, tasaisemman suuruiset siten, että: 1) Manner-Suomessa on 12 vaalipiiriä, 2) Itä-Suomen vaalipiirit järjestetään uudelleen, 3) Vaalipiirien uudelleenjärjestäminen voidaan tehdä myös siten, että nykyisiä vaalipiirejä jaetaan, 4) Vaalien laskentatapa on d’Hondt, 5) Uudistus on voimassa vuoden 2015 eduskuntavaaleissa”.

6 PeVM 11/2010 vp.

Keväällä 2011 valittu eduskunta hylkäsi vaalialuetoimikunnan mietinnön pohjalta tehdyn ja lepäämään jätetyn lakiesityksen syksyllä 2011. Ehdottaessaan lakiehdotuksen hylkäämistä, perustuslakivaliokunta lausui:

”Valiokunnan mietinnössä ja siihen kuuluvissa vastalauseissa PeVM 11/2010 vp selostetaan vaalialuejärjestelmän hyviä ja huonoja puolia. Kevään 2011 eduskuntavaalien jälkeen muodostetun pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman liitteenä on pöytäkirjamerkintä vaalilainsäädännön uudistamisesta. Valiokunta ehdottaa lepäämään hyväksytyjen lakiehdotusten hylkäämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että eduskuntavaalijärjestelmä uudistetaan tämän vaalikauden kuluessa edellä mainittujen eduskunnan lausumien mukaisesti Suomen vaalijärjestelmän peruseriaatteet säilyttäen.”

Vaalikaudella 2011–2015 annettiin kaksi hallitusohjelmakirjauksiin ja parlamentaariseen työryhmävalmisteluun pohjautuvaa eduskuntavaalien vaalijärjestelmään liittyvää hallituksen esitystä:

1. HE 123/2012 vp vaalipiirijaon muutokseksi, jossa Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan vaalipiirit yhdistettäisiin Savo-Karjalan vaalipiiriksi ja Etelä-Savon ja Kymen vaalipiirit Kaakkois-Suomen vaalipiiriksi. Eduskunta hyväksyi esityksen ja uusi vaalipiirijako oli ensimmäisen kerran käytössä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.
2. HE 55/2014 vp perustuslain 25 §:n muuttamiseksi, jossa ehdotettiin, että Manner-Suomi jakaantuisi 9–12 vaalipiiriin. Eduskunta hyväksyi esityksen lepäämään vaalien yli.

1.3.5 Vaalikausi 2015–2019

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma ei sisältänyt nimenomaisia mainintoja eduskuntavaalien vaalijärjestelmän kehittämiseksi. Eduskunta kuitenkin hylkäsi edellisellä vaalikaudella lepäämään jätetyn perustuslain 25 §:ää koskevan hallituksen esityksen.

Hylätessään syksyllä 2015 vaalien yli lepäämään jätetyn esityksen eduskunta hyväksyi seuraavan lausuman:

7 PeVM 2/2011 vp – LJL 2/2011 vp s. 2.

”Eduskunta edellyttää, että suomalaisen vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään parlamentaarinen valmistelu, jossa otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot. Eduskunta painottaa, että valmistelun tulee olla avointa ja siinä tulee laaja-alaisesti ja ennakko-luulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmämme toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.”⁸

Vaalikauden aikana perustuslakivaliokunta lausunnossaan koskien demokratia-poliittista toimintaohjelmaa totesi seuraavaa:

”Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriön on tarkoitus asettaa lähiaikoina parlamentaarinen työryhmä valmistelemaan vaalijärjestelmän uudistamista eduskunnan lausumassa edellytetyllä tavalla. Valiokunta kiirehtii parlamentaarisen valmistelun käynnistämistä ja katsoo, että uudistustyön merkitys edustuksellisen demokratian legitimitetin vahvistamisen kannalta ja vaalijärjestelmän uudistamiseen liittyvien näkemysten yhteensovittamisen vaikeus puoltaisivat valmistelun antamista arvovaltaisen parlamentaarisen komitean tehtäväksi.”⁹

1.3.6 Vaalikausi 2019–2023

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma sisälsi kirjauksen jonka mukaan (s. 200):

”Perustetaan parlamentaarinen työryhmä selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä.”

Oikeusministeriö asetti 20.2.2020 parlamentaarisen vaalityöryhmän, joka antoi loppuraporttinsa 9.2.2022.

Parlamentaarisen vaalityöryhmän toimeksianto sisälsi muun ohella myös eduskunnan vuonna 2015 antaman ponnien käsittelyn. Työryhmä piti nykyisen vaalijärjestelmän keskeisimpänä heikkoutena sitä, että vaalipiirien kokoerot johtavat

8 EK 14/2015 vp – LjL 1/2015 vp s. 1

9 PeVL 46/2017 vp s. 4.

piilevien äänikynnysten suureen vaihtelevuuteen. Tällöin poliittinen suhteellisuus toteutuu eri tavoin eri vaalipiireissä ja pienissä vaalipiireissä erityisen heikosti, minkä seurauksena äänestäjien yhdenvertaisuus ei toteudu.

Vaalityöryhmä tarkasteli erilaisia malleja, kuten tasauspaikkajärjestelmää ja vaali-aluejärjestelmää. Työryhmä ei saavuttanut riittävää yksimielisyyttä, jotta jatkovalmisteluun olisi voitu esittää tiettyä mallia. Linjauksenaan työryhmä kuitenkin lausui seuraavaa:

”Parlamentaarinen vaalityöryhmä toteaa, että vaalijärjestelmän kehittäminen on laaja ja haastava tehtävä, jossa täytyy ottaa huomioon erilaisia ristikkäisiä intressejä. Työryhmällä ei ole riittävää yksimielisyyttä jatkovalmisteluun esitettävästä mallista. Työryhmä katsoo, että nyt tarkasteluissa olleista vaihtoehdoista tulee koota kattava vertailu seuraavan hallituskauden hallitusohjelmaa varten, jotta eduskunnan lausumassa (EK 14/2015 vp) todettuihin tarpeisiin voidaan vastata. Työssä tulisi pyrkiä laajaan parlamentaariseen konsensukseen ja selvitystyöhön on varattava riittävät resurssit.”¹⁰

Eduskunnan lausuman vuodelta 2015 käsittely sisältyi parlamentaarisen vaalityöryhmän toimeksiantoon, mutta työryhmä ei varsinaisesti käsitellyt asiaa, vaan ehdotti asiasta kirjausta seuraavan hallituksen ohjelmaan.

Syksyllä 2022 hyväksytyssä valtioneuvoston periaatepäätöksessä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla mainittiin eduskuntavaalien vaalijärjestelmän osalta seuraavat kehittämistarpeet ja lähtökohdat:

”Vaalijärjestelmän uudistamismahdollisuuksien selvittämistä jatketaan, jotta vaalijärjestelmän toimivuus ja suhteellisuus toteutuvat nykyistä paremmin, kuitenkin niin, että alueellinen edustavuus toteutuu.”¹¹

10 Parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportti s. 51.

11 Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla, s. 29.

2 Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä

2.1 Hallitusohjelmakirjaus ja työryhmän asettaminen

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma sisältää kirjauksen eduskuntavaalien suhteellisuuden parantamisesta vaalialuemallilla (s. 215):

Vaalijärjestelmän suhteellisuutta parannetaan valmistelemalla parlamentaarisesti vaalialuemalli sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea. Huomiota kiinnitetään ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan yhteinen laskennallinen vaalialue Pohjois-Pohjanmaan¹² kanssa, laskentatapana ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestöön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. Molemmat vaalipiirit säilyvät itsenäisinä, eikä vaalipiirien rajoja muuteta. Alueellinen identiteetti otetaan huomioon. Lisäksi haetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan. Päätös vaalialuemallista tehdään vuoden 2024 aikana, ja se on tarkoitus ottaa käyttöön viimeistään vuoden 2031 eduskuntavaaleissa.

Hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi valtioneuvosto asetti 16.11.2023 valmisteluelimen valmistelemaan eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuuden parantamista vaalialuemallilla sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 16.11.2023–31.12.2024.

2.2 Työryhmän jäsenet ja työskentely

Eduskunnassa edustettuina olevia puolueita pyydettiin nimeämään edustajansa jäseneksi työryhmään. Nimeämispyynnöt lähetettiin eduskunnassa edustettuina olevien rekisteröityjen puolueiden puolueitoimistoille ja näiden nimeämisten perusteella työryhmään asetettiin jäseniksi puoluesihteerit Kristiina Kokko, Kansallinen Kokoomus r.p., puoluesihteerit Harri Vuorenpää, Perussuomalaiset r.p., puoluesihteerit Mikkel Näkkäläjärvi, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p., puoluesihteerit Antti Siika-aho, Suomen Keskusta r.p., puoluesihteerit Anna Moring,

¹² Pohjois-Pohjanmaalla tarkoitettaneen Oulun vaalipiiriä, sillä vaalipiirijakoa tai vaalipiirien rajoja ei muuteta.

Vihreä liitto r.p., puoluesihteerit Anna Mäkipää, Vasemmistoliitto r.p., puoluesihteerit Fredrik Guseff, Svenska Folkpartiet i Finland r.p., järjestöpäällikkö Mikko Rekimies, Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p. ja eduskuntaryhmän pääsihteerit Iina Ilmarinen, Liike Nyt r.p.

Suurimman eduskuntapuolueen edustaja Kristiina Kokko asetettiin työryhmän puheenjohtajaksi. Työryhmän puheenjohtajana työryhmän IV kokouksesta alkaen toimi puoluesihteerit Timo Elo (Kansallinen Kokoomus r.p.)

Vaalitutkimuskonsortiota pyydettiin nimeämään edustajansa työryhmään asiantuntijajäseneksi. Vaalitutkimuskonsortio nimesi edustajakseen tenure track -professori Elina Kestilä-Kekkosen. Asiantuntijajäseniksi työryhmään asetettiin lisäksi vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriöstä ja ministeri Lauri Tarasti.

Työryhmän jäsenille ei asetettu varaedustajia. Sovitun käytännön mukaisesti nimeytyillä jäsenillä oli kuitenkin mahdollisuus tarvittaessa lähettää toinen henkilö osallistumaan sijastaan työryhmän kokoukseen. Nimettyjen jäsenten sijaan työryhmän kokouksiin osallistui järjestöpäällikkö Juuso Aromaa (Anna Mäkipään sijaan kokouksiin II, III ja V), Keskustan eduskuntaryhmän pääsihteerit Anna-Mari Vimpari (Antti Siika-ahon sijaan kokoukseen V), dosentti Juha Ylisalo (Elina Kestilä-Kekkosen sijaan kokouksiin III, V ja VI) ja hallintojohtaja Kai Järvikare (Harri Vuorenpään sijaan kokoukseen VII).

Työryhmän II kokoukseen oli nimettyjen jäsenten kutsumina mahdollista osallistua vaalijärjestelmiä tuntevia henkilöitä. II kokoukseen osallistui Juha Iso-Aho, Pekka Tuuri sekä Antti Vesala.

Työryhmän sihteereiksi asetettiin suunnittelija Tuomas Rekola ja erityisasiantuntija Oula-Antti Labba oikeusministeriöstä.

Työryhmä otti nimekseen parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä.

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana seitsemän kertaa: 19.12.2023, 20.3.2024, 22.4.2024, 20.9.2024, 25.10.2024, 26.11.2024 ja 20.12.2024.

Professori emeritus Heikki Paloheimo laati työryhmän käyttöön muistion, jossa vertailtiin eri maiden vaalijärjestelmiä suhteessa hallitusohjelmakirjauksessa tarkoitettuun vaalialuemalliin. Muistio on tämän loppuraportin liitteenä (liite 3).

Työryhmään liittyvät materiaalit löytyvät valtioneuvoston hanketietopalvelusta (OM OM130:00/2023) <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM130:00/2023>.

3 Vaalialuemalli

3.1 Yleisesti vaalialuemallista

Vaalialuemalli tarkoittaa, että vaalien tulos määräytyy kahdella eri tasolla, ensin vaalipiirissä ja sitten vaalialueella, jonka vähintään kaksi vaalipiiriä muodostaa. Äänestäjät äänestävät oman vaalipiirinsä ehdokkaita ja kullekin puolueelle muodostuu nykyiseen tapaan vaalipiirikohtainen vaalitulos. Poliittinen suhteellisuus toteutetaan kuitenkin, ei vaalipiirien, vaan vaalialueen tasolla, toisin sanoen kukin ehdokasasettaja saa edustajapaikkoja vaalialueella saamansa kannatuksen mukaisesti.

Vaalialuemallissa vaalialueeseen kuuluvat vaalipiirit saavat nykyiseen tapaan sen määrän edustajapaikkoja, mikä niille asukasluvun perusteella kuuluu. Näin vaalialuemalli turvaa myös alueellista edustavuutta matemaattisesti.

Vaalialuemallissa vaalipiirien välinen raja tuloslaskennan osalta rikotaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikissa vaalialueen vaalipiireissä annetut äänet vaikuttavat kaikkien vaalialueen vaalipiirien osalta siihen, ketkä ehdokkaat tulevat valituiksi kansanedustajiksi vaalipiiristä. Toisin sanoen ehdokasasettajan korkea kannatus yhdessä vaalialueen vaalipiirissä voi edesauttaa saman ehdokasasettajan menestymistä myös toisessa vaalialueen vaalipiirissä.

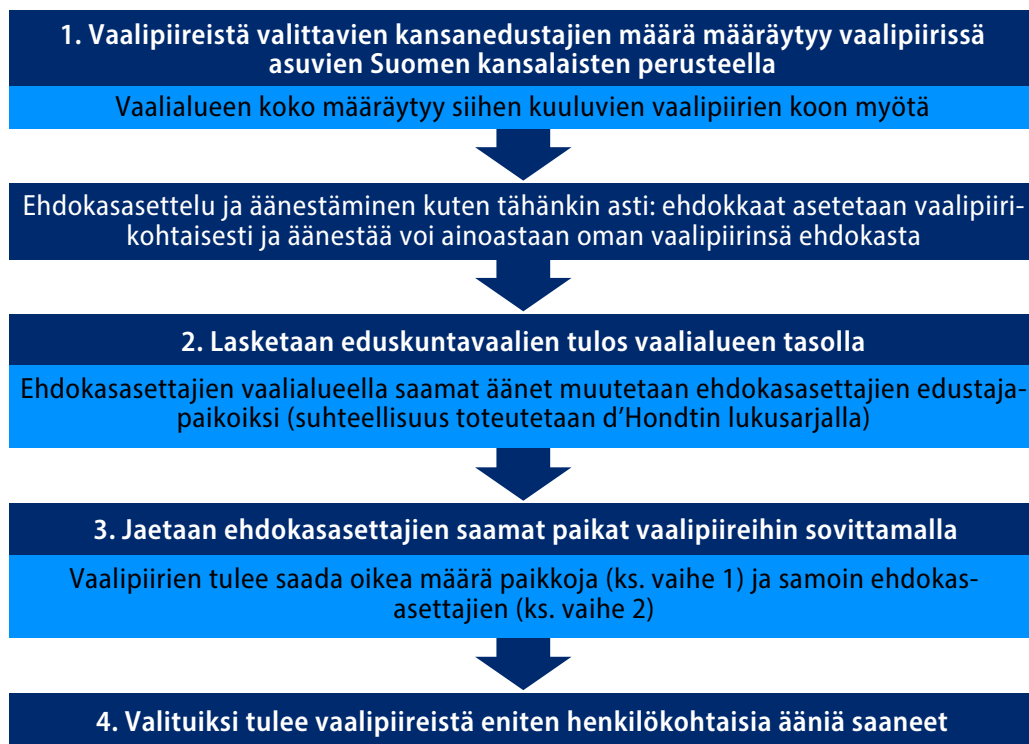
Mallissa, jossa ainoastaan osa vaalipiireistä kuuluu vaalialueisiin, muodostuu eduskuntavaalijärjestelmän sisälle kaksi erilaista tuloslaskennan tapaa. Myös alueellinen edustavuus toteutuu eri tavoin vaalipiirissä, joka kuuluu vaalialueeseen kuin vaalipiirissä, joka ei kuulu vaalialueeseen, sillä vaalialueen vaalipiirissä tulokseen vaikuttaa myös vaalialueen muiden vaalipiirien tulokset.

Vaalialueita voidaan muodostaa suhteessa vaalipiireihin periaatteessa kolmella eri tavalla: kaikki vaalipiirit voisivat muodostaa yhden, valtakunnallisen vaalialueen johon kaikki vaalipiirit kuuluisivat, vaalialueita voitaisiin muodostaa useita ja kaikki vaalipiirit kuuluisivat johonkin vaalialueeseen tai vain osa vaalipiireistä kuuluisi johonkin vaalialueeseen. Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti työryhmä käsitteli vain viimeksi mainittua vaihtoehtoa.

Vaalialuemalleja on käsitelty parlamentaarisesti aiemminkin. Vaalitoimikunta 2000 ja Vaalialuetoimikunta 2008 käsittelivät erilaisia vaalialueita ja nyt työskennellyt parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä perusti työnsä näiden toimikuntien käsittelemiin malleihin.

3.2 Eduskuntavaalien tuloksen määräytyminen vaalialueella

Kuvio 1. Yksinkertaistettu kuvaus eduskuntavaalien tuloksen määräytymisestä vaalialuemallissa

3.3 Kansanedustajapaikkojen jakautuminen vaalipiireihin

Vaalialueen koko eli vaalialueelta valittavien kansanedustajien määrä määräytyy siihen kuuluvien vaalipiirien kansanedustajapaikkojen määrän mukaisesti.

Vaalialuemallilla ei olisi vaikutusta nykyiseen tapaan, jolla Manner-Suomen 199 kansanedustajapaikkaa jaetaan vaalipiireihin niissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella. Vaalipiiristä tulee aina valituksi se määrä kansanedustajia, joka sille vaalipiiripaikkajaon mukaan kuuluu.

3.4 Vaalialueen muodostaminen

Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti vaalialuemallilla parannettaisiin poliittisen suhteellisuuden toteutumista sellaisissa vaalipiireissä, joissa piilevä äänikynnys on poikkeuksellisen korkea. Ensisijaisesti ja hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti kyseessä olisi Lapin ja Oulun vaalipiirin yhdistäminen vaalialueeksi. Tällöin piilevää äänikynnystä ei enää laskettaisi erikseen kyseisissä vaalipiireissä, vaan vaalipiirien muodostamassa vaalialueessa.

Lisäksi vastaavaa mallia voitaisiin, hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti, jatkossa soveltaa myös muualla, jos jostakin vaalipiiristä valittavien kansanedustajien määrä laskee alle kahdeksaan.

Pääpiirteittäin voidaan hahmottaa kaksi erilaista sääntelytapaa vaalialuemallin käyttöönotolle. Yksi vaihtoehto on pistemäinen, kertaluontoinen sääntely, jolloin vaalilaissa säädettäisiin, että tietyt vaalipiirit muodostavat vaalialueen, jossa vaalitulos lasketaan tietyllä tavalla. Jos tulevaisuudessa haluttaisiin lisätä tai muokata vaalialueita, säädettäisiin niistä vastaavasti. Tämän vaihtoehdon heikkoutena olisi, että uutta vaalialuetta ei käytännössä ehditä muodostaa vielä silloin, kun vaalipiiristä ensimmäisen kerran valitaan alle seitsemän tai kahdeksan kansanedustajaa. Tämä johtuu siitä, että kansanedustajien paikkamäärät vahvistetaan vaaleja edeltävän vuoden lokakuun viimeisen päivän väestötietojen perusteella.

Toinen vaihtoehto olisi mekanismin tavoin toimiva sääntely jossa säädettäisiin, että jos vaalipiiristä valittavien edustajien määrä laskee alle seitsemään tai kahdeksaan, muodostuu vaalialue. Tässä sääntelyvaihtoehdossa tulisi pyrkiä säätämään vaalilaissa yksityiskohtaisesti määräytymisen perusteista, erityisesti siitä mitkä vaalipiirit keskenään muodostaisivat vaalialueita tai millä perusteilla vaalialueen muodostavat vaalipiirit määräytyisivät. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi, että vaalilaissa säädettäisiin, että Satakunnan ja Varsinais-Suomen vaalipiirit muodostaisivat vaalialueen, vaikka säätämishetkellä Satakunnan vaalipiiri olisikin yli seitsemän edustajan vaalipiiri, eikä vaalialuetta vielä silloin muodostettaisi. Mekanismin tavoin toimivassa vaihtoehdossa vaalialue voitaisiin muodostaa valtioneuvoston asetuksella samassa

yhteydessä kun valtioneuvosto vahvistaa valittavien kansanedustajien määrät vaalipiireistä. Tällöin vaalipiiri, josta valittaisiin alle seitsemän tai kahdeksan edustajaa, muodostaisi aina vaalialueen jonkin toisen vaalipiirin kanssa.

Työryhmän enemmistö katsoo, että vaalialue tulisi muodostaa aina, kun vaalipiiristä valitaan alle kahdeksan edustajaa. Vaalialueen muodostavista vaalipiireistä säädettäisiin vaalilaissa. Vaalialueen muodostaminen tapahtuisi muodollisesti valtioneuvoston asetuksella samassa yhteydessä kun vaalipiiristä valittavien edustajien määrä eduskuntavaaleissa vahvistetaan.

3.5 Poliittisen suhteellisuuden toteutuminen vaalialueella

Vaalialueella vaalien tulos lasketaan vaalialueen tasolla. Ehdokasasettajan saamat äänet kaikista vaalialueen vaalipiireistä lasketaan yhteen, jolloin ehdokasasettajalle muodostuu vaalialueen tason tulos. Ehdokasasettajan saama äänimäärä muunnetaan suhteellisen vaalitavan mukaisesti kansanedustajapaikoiksi. Tuloslaskennan tässä vaiheessa kansanedustajapaikat ovat ehdokasasettajan yhteisiä paikkoja vaalialueella, ei yksittäisten ehdokkaiden paikkoja vaalipiirissä.

Työryhmä käsitteli suhteellisuuden toteuttamista ja tutustui esimerkkilaskelmiin, joissa oli laskettu edellisten vaalien tuloksia Oulun ja Lapin vaalipiirin vaalialueella niin d'Hondtin lukusarjalla kuin St. Laguën lukusarjalla. D'Hondtin lukusarjassa vertausluvun jakaja on lukusarja 1, 2, 3 ja niin edelleen. St Laguën lukusarjassa jakaja on 1, 3, 5 ja niin edelleen.

Työryhmä keskusteluissaan totesi, että d'Hondtin lukusarja on vakiintunut tapa toteuttaa suhteellisuutta suomalaisessa vaalijärjestelmässä. Jatkossakin suhteellisuuden toteuttamiseen, myös vaalialueen tasolla, käytettäisiin d'Hondtin lukusarjaa.

Liitteessä 1 on laskettu suhteellinen tulos Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla vaalialueella eri lukusarjoilla vuosien 2015, 2019 ja 2023 eduskuntavaalien tuloksella.

3.6 Vaalialueen kansanedustajapaikkojen jakaminen vaalipiireihin

Vaalialuemalli edellyttää jonkinlaista jakotapaa, jolla vaalialueella ehdokasasettajien saamat paikat jaetaan vaalipiireihin. Jakotavan tulee ottaa huomioon sekä vaalipiireille kuuluva kansanedustajien määrä sekä vaalialueen tasolla laskettu tulos. Lisäksi jakotavan tulisi toteuttaa ehdokasasettajien suhteellisuutta vaalipiirien välillä mahdollisimman hyvin.¹³

Työryhmä tarkasteli viittä erilaista jakotapaa:

- Kaksoissuhteellisuusmenetelmä
- Hare-Niemeyer-menetelmä puolueittain
- Hare-Niemeyer-menetelmä vaalipiireittäin
- Kvoottien koonta -menetelmä
- Vertauslukujen koonta -menetelmä

Loppuraportin liitteessä 2 on vaiheittain kuvattu vaiheittain eri jakotapojen soveltamista vuoden 2023 eduskuntavaalien tuloksilla Oulun ja Lapin vaalipiirien muodostamalla vaalialueella.

Työryhmä tarkastellessaan eri jakomalleja totesi, että kaikkiin jakomenetelmiin liittyy sekä niitä puoltavia että ei-puoltavia seikkoja. Verrattuna nykyiseen, vaalipiirikohtaiseen tuloslaskentaan, kaikki vaihtoehdot monimutkaistavat jonkin verran vaalijärjestelmää.

Vaalialuemalli kuitenkin edellyttää jotakin sovittavaa jakomenetelmää, jotta sekä vaalipiireistä tulee valituksi oikea määrä edustajia ja että vaalialueen tulos toteutuu.

¹³ Näistä jakotavalle asetetuista ehdoista johtuen jakotapaa voidaan kutsua myös sovittamiseksi tai sovitustavaksi, joita on työryhmän työskentelyssä käytetty synonyymisesti.

Työryhmä katsoi, että keskeistä vaalijärjestelmän kannalta on vaalijärjestelmän ja tuloslaskennan läpinäkyvyys ja se, että se on ymmärrettävissä äänestäjän näkökulmasta. Jonkinasteinen monimutkaistuminen on väistämätöntä ja hyväksyttävissä, jos vaalialuemalli aiotaan ottaa käyttöön.

3.7 Vaalialuemalliin liittyvät valtiosääntöoikeudelliset kysymykset

Vaalialuemallia ensimmäistä kertaa käsitellyt vaalitoimikunta totesi mietinnössään (KM 2001:8) lyhyesti ja sen enempää perustelematta, että ”vaalialuejärjestelmän käyttöönotto saattaisi aiheuttaa perustuslain 25 §:n muuttamisen”.

Vuosina 2008–2010 valmistellussa vaalialuemallissa, jossa vaalialueena olisi ollut vaalien tulosta laskettaessa koko maa Ahvenanmaata lukuun ottamatta ja johon olisi sisältynyt valtakunnallinen kolmen prosentin äänikynnys, otettiin sen sijaan selkeäksi lähtökohdaksi, että uudistuksen toteuttaminen edellyttää perustuslain 25 §:n muuttamista.

Työryhmä keskusteli vaalialuemalliin liittyvistä valtiosääntöoikeudellisista kysymyksistä tämän loppuraportin liitteen 4 pohjalta.

Työryhmän keskusteluissa todettiin, että vaalialuemalli edellyttää huolellista valtiosääntöoikeudellista tarkastelua, johon tulee kiinnittää erityistä huomiota jatkovalmistelussa. Työryhmän näkemys on, että jatkovalmistelun lähtökohdaksi tulisi ottaa perustuslain 25 §:n muuttaminen siten, että se mahdollistaa vaalialueiden muodostamisen.

Hallitusohjelmakirjauksen mukaan vaalialuemalli olisi käytössä ensimmäisen kerran vuoden 2031 eduskuntavaaleissa. Tämä mahdollistaa aikataulullisesti perustuslainsäätämisyjärjestyksen.

3.8 Vaaliliittojen asema vaalialueella

Puoluiden mahdollisuutta solmia vaaliliittoja on pidetty vaalipiirien kokoeroja tasaavana tekijänä, joilla on pyritty helpottamaan myös pienempien ehdokasasettajien ehdokkaiden läpipääsyn mahdollisuuksia.

Mahdollisuudella solmia vaaliliitto voidaan ajatella olevan sitä suurempi merkitys, mitä korkeampi piilevä äänikynnys vaalipiirissä tai vaalialueella (so. sillä alueella, jossa poliittinen suhteellisuus ratkaistaan) on.

Nykymallissa vaaliliitot solmitaan vaalipiirikohtaisesti. Koska vaalialuemallissa vaalitulos lasketaan vaalialueen tasolla, tulee vaalialuemalli väistämättä vaikuttamaan vaaliliittojen asemaan.

Jos vaalialueella sallittaisiin vaalipiirikohtaiset vaaliliitot, tulisi siihen kuuluvien ehdokasasettajien tulos laskea omana tuloslaskentayksikkönään vaalialueen tasolla tuloslaskennassa. Vaalipiirikohtaiset vaaliliitot monimutkaistaisivat vaalijärjestelmää etenkin äänestäjän näkökulmasta, erityisesti jos samanaikaisesti sallittaisiin myös vaalialuekohtaiset vaaliliitot.

Vaaliliittojen kieltämistä vaalialueella työryhmä ei nähnyt tarkoituksenmukaisena.

Työryhmä tarkasteli erilaisia vaihtoehtoja vaaliliittojen sallimiseksi vaalialueella. Työryhmä katsoi, että vaalialueella tulisi sallia vain vaalialuekohtaiset vaaliliitot. Tämä tarkoittaa, että vaalialueen vaalipiireissä vaaliliittoja solmivien puolueiden tulisi solmia samanlaiset vaaliliitot kaikissa vaalialueen vaalipiireissä, jolloin muodostuu vaalialuekohtainen vaaliliitto. Mahdollista siis ei olisi se, että puolue A muodostaisi vaaliliiton puolueen B kanssa vain toisessa vaalialueen muodostavassa vaalipiirissä, mutta ei toisessa. Jos vaaliliittoa ei solmittaisi tismalleen samanlaisena kaikissa vaalialueen vaalipiireissä, ei vaalialuekohtaista vaaliliittoa muodostuisi.

3.9 Valitsijayhdistysten sekä yhteislistaan kuulumattomien ehdokkaiden asema vaalialueella

Koska vaalialueella ehdokasasettajat keräävät ääniä kaikista vaalialueen vaalipiireistä, mutta ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin ja äänestää voi ainoastaan oman vaalipiirinsä ehdokkaita, asettaa se valitsijayhdistysten ehdokkaat puolueisiin nähden eriarvoiseen asemaan.

Jotta valitsijayhdistysten ehdokkaille voidaan säilyttää vaalialue-mallissakin vastaava kilpailuasetelma puolueisiin nähden, tulisi työryhmän näkemyksen mukaan vaalialueella sallia vaalipiirit ylittävät valitsijayhdistysten yhteislistat. Sen sijaan yhteislistaan kuulumattomat valitsijayhdistysten ehdokkaat voisivat asettua ehdolle edelleenkin ainoastaan yhteen vaalipiiriin.

3.10 Vaalien tuloksen vahvistaminen ja muutoksenhaku vaalialuemuodossa

Nykyisissä vaalipiirilautakunnat vahvistavat eduskuntavaalien tuloksen vaalipiirinsä osalta. Vaalialuemuodolla tulisi ratkaista, missä viranomaisessa vaalialueen tulos vahvistetaan. Yhtenä tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona voidaan pitää sitä, että vaalialueen suurimman vaalipiiriin vaalipiirilautakunnalle keskittään vaalialueeseen liittyvät tehtävät.

Vaalialuemuodolla käyttöönotto vaatisi myös vaalilain muutoksenhakua koskevien säännösten uudelleentarkastelua. Nykyinen vaaleihin liittyvä muutoksenhakujärjestelmä perustuu vaalivalitukseen. Eduskuntavaaleissa vaalipiirilautakunta vahvistaa vaalien tuloksen vaalipiirissään ja vaalivalitus kohdistuu tähän päätökseen. Muutoksenhaun myötä tuomioistuin voi oikaista vaalien tuloksen, tai jos se ei ole mahdollista, määrätä vaalit uusittavaksi kyseisessä vaalipiirissä.

Koska vaalialuemuodossa vaalipiireissä annetut äännet vaikutavat valituksi tulemiseen myös toisessa vaalipiirissä, tulee vaalilain muutoksenhakua koskevia säännöksiä tarkastella mahdollisessa jatkovalmistelussa siltä osin, tuleeko uusittavat vaalit määrätä uusittaviksi kaikissa vaalialueen vaalipiireissä vai ainoastaan siinä vaalipiirissä, jossa uusintaan johtanut virhe oli syntynyt.

3.11 Vaalialuemallin käyttöönoton vaikutuksia

Vaalialuemallin käyttöönotto edellyttää todennäköisesti perustuslain 25 §:n muuttamista ja lisäksi lukuisten vaalilain säännösten muuttamista.

Vaalialuemallin käyttöönotolla ei olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia vaaliviranomaisten toimintaan. Vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirilautakuntien hallinnollinen työ lisääntyisi jonkin verran, erityisesti siinä vaalipiirilautakunnassa joka vahvistaa vaalialueen tuloksen. Vaalitietojärjestelmään tulisi tehdä merkittäviä muutoksia vaalialueen tuloslaskennan osalta. Nämä muutokset voivat aiheuttaa myös merkittäviä kustannuksia.

4 Työryhmän esitys sekä eriävät mielipiteet ja lausumat

4.1 Työryhmän johtopäätös

Työryhmän johtopäätös

Työryhmä johtopäätöksensä

toteaa, että hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti se on käsitellyt vaali-alueen muodostamista keskittyen ensisijaisesti Oulun vaalipiiriin ja Lapin vaalipiiriin yhdistämiseksi vaalialueeksi;

muistuttaa, että hallitusohjelmakirjauksessa tarkoitetut ongelmat eduskuntavaalien suhteellisuuden toteutumiseen ja korkeisiin piileviin äänikynnyksiin liittyen olisi mahdollisesti ratkaistavissa muullakin tavalla kuin työryhmän käsittelemällä vaalialuemallilla, johon kuuluu vain osa vaalipiireistä, esimerkiksi valtakunnallisella vaalialueella, muutoksilla vaalipiirien rajoihin tai vaalipiiriäön muutoksilla;

pitää tärkeänä, että eduskuntavaalien vaalijärjestelmä niin yksityiskohdiltaan kuin kokonaisuutena olisi mahdollisimman ymmärrettävä, erityisesti äänestäjän näkökulmasta;

kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että työryhmän esittämällä mallilla ei ole vaikutusta vaalipiireistä valittavien edustajien määrän määräytymiseen eikä täten myöskään tässä suhteessa vaalipiireistä valittavien edustajamäärien eron kasvamiseen tulevaisuudessa;

esittää hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi jatkovalmisteluun ryhtymistä siten, että:

- Otetaan käyttöön menettely, jossa vaalipiiri, josta valitaan vähemmän kuin kahdeksan kansanedustajaa, muodostaisi vaalialueen jonkin toisen vaalipiiriin tai joidenkin toisten vaalipiirien kanssa;

- Koska jo nyt Lapin vaalipiiristä valitaan vähemmän kuin kahdeksan edustajaa, uudistus tarkoittaisi sitä, että Lapin vaalipiiri ja Oulun vaalipiiri muodostasivat vaalialueen;
- Päätöksen vaalialueen muodostamisesta tekisi valtioneuvosto viipymättä sen jälkeen, kun vaalipiirien paikkamäärät kulloisissakin eduskuntavaaleissa on vaalilain 6 §:n mukaisesti todettu. Vaalipiireistä, jotka muodostaisivat vaalialueen olisi säädetty vaalilaissa;
- Jatkovalmistelun lähtökohdaksi tulisi ottaa perustuslain 25 §:n muuttaminen siten, että se mahdollistaa vaalialueiden muodostamisen;
- Vaalialueen voisivat muodostaa vain sellaiset vaalipiirit, joilla on yhteinen maantieteellinen raja;
- Vaalialueella poliittinen suhteellisuus laskettaisiin d'Hondtin lukusarjalla;
- Ehdokasasettajien vaalialueella saamat paikat jaettaisiin vaalipiireihin kaksoissuhteellisuusmenetelmällä;
- Vaaliliittoa vaalialueella voisi muodostaa ainoastaan vaalialueen tasolla. Vaalipiirikohtaisia vaaliliittoa ei sallittaisi;
- Valitsijayhdistysten ehdokkaat voivat muodostaa vaalialueella yhteislistan. Yksittäinen valitsijayhdistyksen ehdokas ei kuitenkaan voisi asettua ehdolle kuin yhdessä vaalipiirissä;
- Uudistus ehdotetaan otettavaksi käyttöön ensimmäisen kerran vuoden 2031 eduskuntavaaleissa.

4.2 Eriävä mielipide

Työryhmän jäsenen puoluesihteerin Antti Siika-ahon eriävä mielipide

Suomen Keskusta r.p. katsoo, että parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän loppuraportissaan esittämä johtopäätös ja jatkotoimenpideehdotukset ovat vääriä keinoja uudistaa Suomen vaalijärjestelmää. Niin ikään esitetty vaalialuemalli on liian monimutkainen ja epä-tarkoituksenmukainen ratkomaan piilevän äänikynnyksen

ongelmatiikkaa. Hallitusohjelmassa ja työryhmän loppuraportissa esitetyt keinot tavoitteisiin nähden pilkkovat suomalaista vaalijärjestelmää ja johtaisivat toteutuessaan äänestäjien eriarvoiseen asemaan vaalipiireissä. Suomen Keskusta katsoo, että loppuraportin johtopäätökset ja jatkotoimenpide-ehdotukset tulee hylätä ja tarvittaessa vaalijärjestelmää tulisi uudistaa äänestäjien kokonaisuutena ajatellen vielä tämän ja seuraavien vaalikausien aikana.

4.3 Lausuma

Työryhmän asiantuntijajäsenen vaalijohtaja Arto Jääskeläisen lausuma

Työryhmän asiantuntijana pyydän kunnioittavasti saada jättää työryhmän mietintöön seuraavan lausuman.

1. Työryhmän ehdotus

Työryhmän ehdotus vaalialuemallin käyttöönotosta Oulun ja Lapin vaalipiirien kesken kyllä parantaisi eduskuntavaalien poliittisen suhteellisuuden toteutumista kyseisten vaalipiirien muodostamalla alueella ja osaltaan vähentäisi suhteellisuuden toteutumisessa maan eri osissa olevia eroja, koska kyseisen vaalialueen ns. laskennallinen piilevä äänikynnys asettuisi noin 4 %:iin (vrt., että tällä hetkellä Lapin vaalipiirin piilevä äänikynnys on noin 14,3 % ja Oulun vaalipiirin noin 5,3 %).¹⁴

Ehdotuksen ongelmana voidaan kuitenkin pitää sitä, että koska suhteellista vaalitapaa ei toteutettaisi Lapin ja Oulun vaalipiireissä vaalipiirikohtaisesti kuten muissa vaalipiireissä, vaan näiden kahden vaalipiirin muodostamalla vaalialueella, muodostuisi koko maan tasolle kaksi erilaista vaalien tuloksen laskentatapaa: yksityiskohdiltaan monimutkainen vaalialuemalli Lapin ja Oulun vaalipiireissä sekä nykyinen vaalipiirikohtainen laskentatapa 11 muussa vaalipiirissä. Mielestäni tämä ei edistäisi vaalijärjestelmämme ymmärrettävyyttä eikä olisi omiaan vahvistamaan sitä kohtaan tunnettua luottamusta. Ehdotus olisi myös kansainvälisesti

¹⁴ Tulevaisuudessa työryhmän ehdotus tulisi ilmeisesti koskemaan myös Satakunnan vaalipiiriä (valittavia nyt 8 ja piilevä äänikynnys 11,1 %) ja jotakuta sen naapurivaalipiiriä.

vertaillen erikoinen: monissa maissa ääntenlaskenta toteutetaan kyllä kahdella tai useammallakin tasolla, mutta ei yleensä niin, että maan eri osissa olisi erilaiset laskentasäännöt.

Myöskään alueellisen edustavuuden kannalta ehdotus ei ole ongelmaton. Koska vaalien tulos vaalialueella laskettaisiin puolueiden kummassakin vaalipiirissä saamien yhteenlaskettujen äänimäärien perusteella, vaikuttaisivat Oulun vaalipiirin äänestäjät äänillään myös Lapin vaalipiirin vaalitulokseen ja päinvastoin. Kaikissa muissa vaalipiireissä äänestäjät vaikuttaisivat vain oman vaalipiirinsä vaalitulokseen. Vaikka vaalialuemallin lopputulos onkin se, että vaalialueen muodostavista vaalipiireistä valittaisiin – kuten nytkin – matemaattisesti se määrä kansanedustajia, mitä väestön lukumäärä edellyttää (tällä hetkellä Oulusta 18 ja Lapista 6), niin se, minkä puolueiden edustajia valitut ovat, jäisi kuitenkin ratkaistavaksi sen perusteella, mikä on vaalialueen (ei vaalipiirin) vaalitulos.

Työryhmän ehdotus on tietenkin mahdollista toteuttaa. Se kuitenkin edellyttää, kuten työryhmä toteaa, sekä perustuslain 25 §:n että vaalilain useiden pykälien muuttamista.

2. Muita ehdotuksia vaalijärjestelmästä käytävään keskusteluun

Työryhmä on tehnyt ehdotuksensa toimeksiantonsa rajoissa. Toimeksianto taas perustuu pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen. Työryhmän työssä ei ole siten ollut mahdollista käsitellä muita vaihtoehtoja.

Työryhmän ehdotus ei ole yksimielinen. Perinteisesti merkittävien vaalijärjestelmämuutosten tekeminen on edellyttänyt parlamentaarista konsensusta. En ota lainkaan kantaa siihen, miten työryhmän ehdotusta tulisi jatkokäsitellä, mutta siltä varalta, että julkista keskustelua vaalijärjestelmämme toimivuudesta ja sen kehittämisestä halutaan edelleen jatkaa, työryhmän ehdotuksen rinnalla, esitän seuraavassa kaksi muutakin mielestäni mahdollista etenemisvaihtoehtoa.

2.1. Ehdotus, joka ei edellytä perustuslain muuttamista

Perustuslain 25 §:n mukaan Manner-Suomessa tulee olla vähintään 12 vaalipiiriä. Tällä hetkellä niitä on juuri tuo määrä, mikä tarkoittaa, että vaalipiirejä ei voi yhdistää ilman, että joitakin toisia vaalipiirejä vastaavasti jaettaisiin kahteen tai useampaan osaan. Nykyistäkin vaalipiirijakoa on kuitenkin mahdollista järjestellä uudelleen (perustuslakia siis muuttamatta) siten, että

- vaalipiirejä on edelleen vähintään 12,
- vaalipiirien piilevän äänikynnyksen kokoerot saadaan nykyistä tasaisemmiksi eikä äänikynnys missään vaalipiirissä jää erityisen korkeaksi, muttei toisaalta liian matalaksikaan,
- maakuntapohjaisuus säilyy jaon perustana.

Taulukko 3. Yksi esimerkinomainen ehdotus vaalipiirijakoiksi.

Vaalipiiri	Mistä koostuu	Asukasluku 31.10.2024¹⁵	Paikat	Huomautuksia
1. Helsingin kaupungin vaalipiiri	Helsingin kaupunki	599 825	23	Ei muutoksia nykytilaan.
2. Pääkaupunki-seudun vaalipiiri	Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupungit	482 181	18	Espoo on Suomen 2. suurin kaupunki ja Vantaa 4. suurin kaupunki
3. Uudenmaan vaalipiiri	Muut Uudenmaan maakunnan kunnat	482 816	18	-
4. Varsinais-Suomen vaalipiiri	Varsinais-Suomen maakunta	459 071	18	Ei muutoksia
5. Tampereen kaupungin vaalipiiri	Tampereen kaupunki	240 796	9	Tampere on Suomen 3. suurin kaupunki. ¹⁶
6. Pirkanmaa-Satakunnan vaalipiiri	Muut Pirkanmaan maakunnan kunnat ja Satakunnan maakunta	479 347	18	Molemmat maakunnat ovat suomenkielisiä.

¹⁵ Suomessa asuvat Suomen kansalaiset.

¹⁶ Vuonna 2023 Tampereen asukasluku kasvoi 6041:llä. Jos kasvuvahti olisi jatkossa sama, asukasluku voisi yhdessä vaalikaudessa kasvaa noin 24 000 asukkaalla, jolloin vaalipiiri saavuttaisi Keski-Suomen vaalipiirin nykyisen tason (10 edustajaa). <https://www.tampere.fi/ajankohtaista/2024/04/26/tampereen-vakiluku-kasvaa-edelleen-vauhdilla>.

Vaalipiiri	Mistä koostuu	Asukasluku 31.10.2024¹⁵	Paikat	Huomautuksia
7. Hämeen vaalipiiri	Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnat	355 694	14	Ei muutoksia.
8. Kaakkois-Suomen vaalipiiri	Etelä-Savon, Etelä-Karjalan ja Kymen maakunnat	391 968	15	Ei muutoksia
9. Itä-Suomen vaalipiiri	Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun maakunnat	460 773	18	Maantieteellisesti toimiva kokonaisuus. Samalla rajoitettaisiin Pohjois-Suomen vaalipiirin kokoa.
10. Pohjanmaan vaalipiiri	Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat	413 126	16	Vain vaalipiirin nimi muuttuisi.
11. Keski-Suomen vaalipiiri	Keski-Suomen maakunta	263 692	10	Ei muutoksia.
12. Pohjois-Suomen vaalipiiri	Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnat	573 329	22	Alueellisesti suurin vaalipiiri.
YHTEENSÄ	-	5 202 618	199	-

Tässä esimerkissä vaalipiirijako siis perustuu pääosin maakuntajakoon, mutta uutta ehdotuksessa on, että Helsingin lisäksi myös muut asukasluvuiltaan suurimmat kaupungit muodostaisivat omia vaalipiirejään. Tältä osin mainitsen, että Ruotsissa Tukholman, Göteborgin ja Malmön kaupungit muodostavat kukin oman vaalipiirinsä.

2.2. Ehdotus, joka edellyttää perustuslain muuttamista

Toisena vaihtoehtona totean, että jos vaalialuemalli otettaisiin käyttöön koko Manner-Suomessa, työryhmän ehdotuksen ongelmat poistuisivat. Vaalijärjestelmä toimisi silloin samankaltaisesti koko maassa. Vaalipiirit voisivat jäädä nykyiselleen tai niitä voitaisiin muuttaa, sillä vaalipiirien lukumäärällä tai koolla ei olisi koko maan vaalialuemallissa suurta merkitystä. Äänestäjät äänestäisivät omien vaalipiiriensä ehdokkaita kuten nykyisinkin, mutta vaalin tulos laskettaisiin puolueiden koko maassa saamien äänten perusteella. Äänestäjän antama ääni missä tahansa vaalipiirissä hyödyttäisi aina sitä puoluetta, jolle ääni annettiin. Puolueet saisivat eduskuntapaikkoja sen määrän, mitä koko maan vaalitulos d'Hondtin menetelmällä laskettuna edellyttäisi.

Puolueiden saamat paikat jaettaisiin vaalipiireihin kaksoissuhteellisuusmenetelmällä (samalla, joka sisältyy myös työryhmän ehdotukseen). Tämä luonnollisesti hieman monimutkaistaisi tuloslaskennan sääntöjä, mutta ei hidastaisi laskentaa.

Koska suhteellinen vaalitapa toteutettaisiin koko maan tasolla, järjestelmässä tarvittaisiin kuitenkin valtakunnallinen (juridinen) äänikynnys. Ilman sitä vaalialueen (eli koko maan) laskennallinen piilevä äänikynnys olisi vain noin 0,5 %, mikä johtaisi epäilemättä ennen pitkää eduskunnan pirstaloitumiseen. Eduskuntapaikkoja saisivat siten vain ne puolueet, joiden osuus koko maan äänistä ylittäisi valtakunnallisen äänikynnyksen, joka voisi olla esimerkiksi 3 %. Äänikynnyksen korkeus on luonnollisesti poliittinen kysymys: jos 3 % tuntuu liian korkealta Suomen oloihin, se voi tietenkin olla alempikin, esimerkiksi 2,5 %. Mainittakoon, että Ruotsissa valtakunnallinen äänikynnys on 4 %.

Koko Manner-Suomen vaalialue äänikynnyksineen vaatisi luonnollisesti perustuslain 25 §:n muuttamisen.

Ehdotus ei ole uusi. Sitä ehdotettiin jo vuonna 2010 hallituksen esityksessä (HE 7/2010 vp) vaalijärjestelmän uudistamiseksi. Kuten tunnettua, tuo esitys hylättiin eduskunnassa. Pidän ehdotusta kuitenkin perusteiltaan edelleen toteuttamiskelpoisena, kunhan vaalien tuloksen matemaattinen laskentasääntö puolueiden paikkojen jaossa vaalipiireihin muutetaan yllä ehdottamani mukaisesti kaksoissuhteellisuusmenetelmäksi.

Liitteet

Liite 1: Poliittinen suhteellisuus Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla vaalialueella eduskuntavaalien 2015–2023 tuloksilla

Liite 2: Esimerkkejä tuloslaskennasta vaalialueella eri jakotavoilla

Liite 3: Vaalialueiden käyttö kansanedustuslaitosten vaaleissa

Liite 4: Vaalialuemalli ja perustuslaki

Liite 1: Poliittinen suhteellisuus

Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla vaalialueella eduskuntavaalien 2015–2023 tuloksilla

Tässä liitteessä on laskettu edustajapaikkojen jakautuminen ehdokasasettajille Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla vaalialueella vuosien 2023, 2019 ja 2015 eduskuntavaalien tuloksella d'Hondtin ja Sainte-Laguën lukusarjoilla.

D'Hondtin lukusarjassa jakaja muodostuu lukusarjasta 1,2,3 ja niin edelleen. Sainte-Laguën lukusarjassa jakajat ovat 1,3,5 ja niin edelleen.

Laskennassa ei ole huomioitu mahdollisia vaaliliittoja. Ehdokasasettaja ”Muut” sisältää muut ehdokasasettajat kuin eduskuntapuolueet.

Huomioitavaa on, että vaalialueen tuloslaskennassa tässä vaiheessa jaetaan ainoastaan ehdokasasettajien paikkoja vaalialueella, ei ehdokkaiden paikkoja.

Taulukko 4. Eduskuntavaalien 2023 tuloksella vaalialueen yhteensä 24 (Oulun vaalipiiristä 18 ja Lapin vaalipiiristä 6) paikkaa olisi jakaantunut d'Hondtin lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat d'Hondtin lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	Paikkoja ekv2023 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2023
SDP	4	53 682	14,9	16,7	2+1=3	+1
PS	7	92 854	25,8	29,2	5+2=7	0
KOK	3	51 206	14,2	12,5	3+1=4	-1
KESK	7	89 879	25,0	29,2	5+2=7	0
VIHR	1	16 542	4,6	4,2	1+0=1	0
VAS	2	34 433	9,6	8,3	2+0=2	0

Ehdokas- asettaja	Paikat d'Hondtin lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	Paikkoja ekv2023 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2023
RKP	0	793	0,2	0,0	0+0	0
KD	0	8 281	2,3	0,0	0+0	0
LIIK	0	3 433	1,0	0,0	0+0	0
Muut	0	8 516	-	0,0	0+0	0
Yhteensä	24	359 619	100	100	24	-

Viimeinen eli 24. paikka meni Keskustalle vertausluvulla 12839,8571. Seuraava, eli 25. paikka olisi mennyt Kokoomukselle (vertausluku 12801,5000).

Verrattuna eduskuntavaalien 2023 tulokseen vaalialuemallilla Kokoomus olisi menettänyt yhden paikan ja SDP saanut yhden paikan enemmän.

Piilevä todellinen äänikynnys vaalialueella olisi ollut 3,57 % ja piilevä laskennallinen äänikynnys 4,00 %.

Taulukko 5. Eduskuntavaalien 2019 tuloksella (Oulun vaalipiiristä 18 paikkaa ja Lapin vaalipiiristä 7) yhteensä 25 paikkaa olisi jakaantunut ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat d'Hondtin lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	Paikkoja ekv2019 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2019
SDP	3	40 067	11,2	12,0	2+1=3	0
PS	5	69 931	19,5	24,0	4+1=5	0
KOK	3	39 625	11,0	12,0	2+1=3	0
KESK	8	107 631	30,0	36,0	6+3=9	-1
VIHR	2	30 082	8,4	8,0	1+0=1	+1
VAS	4	47 948	13,4	12,0	3+1=4	0
RKP	0	544	0,2	0,0	0+0	0
KD	0	6 805	1,9	0,0	0+0	0
Muut	0	16 032	-	0,0	0+0	0
Yhteensä	25	358 665	100	100	25	-

Viimeinen eli 25. paikka meni Vasemmistoliitolle vertausluvulla 11987,0000. Seuraava, eli 26. paikka olisi mennyt Keskustalle vertausluvulla 11959,0000.

Verrattuna vuoden 2019 eduskuntavaalien tulokseen Keskusta olisi menettänyt yhden paikan ja Vihreät saaneet yhden paikan enemmän.

Piilevä todellinen piilevä äänikynnys vaalialueella olisi ollut 4,63 % ja piilevä laskennallinen äänikynnys 3,85 %.

Taulukko 6. Eduskuntavaaleissa 2015 (Oulun vaalipiiristä 18 paikkaa ja Lapin vaalipiiristä 7) yhteensä 25 paikkaa olisi jakaantunut ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat d'Hondtin lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	vrt ekv2015 (Oulu+Lappi)	vrt ekv2015
SDP	2	33 376	9,5	8,0	1+1=2	0
PS	4	57 050	16,3	16,0	3+1=4	0
KOK	3	37 244	10,6	12,0	2+0=0	+1
KESK	12	149 874	42,8	48,0	9+4=13	-1
VIHR	1	18 167	5,2	4,0	1+0=1	0
VAS	3	43 407	12,4	12,0	2+1=3	0
RKP	0	1 883	0,5	0,0	0+0	0
KD	0	3 802	1,1	0,0	0+0	0
Muut	0	5 720	-	0,0	0	0
Yhteensä	25	350 523	100	100	25	-

Viimeinen eli 25. paikka meni Kokoomukselle vertausluvulla 12414,6667. Seuraava, eli 26. paikka olisi mennyt Keskustalle vertailuvulla 11528,7692.

Verrattuna vuoden 2015 eduskuntavaaleihin Keskusta olisi saanut yhden paikan vähemmän ja Kokoomus yhden paikan enemmän.

Piilevä todellinen äänikynnys vaalialueella olisi ollut 3,54 % ja piilevä laskennallinen äänikynnys 3,85 %.

Taulukko 7. Eduskuntavaaleissa 2023 (Oulun vaalipiiristä 18 paikkaa ja Lapin vaalipiiristä 6) yhteensä 24 paikkaa olisi jakaantunut Sainte-Laguën lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat St. Laguën lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	vrt. ekv2023 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2023
SDP	4	53 682	14,9	16,7	2+1=3	+1
PS	6	92 854	25,8	25,8	5+2=7	-1
KOK	4	51 206	14,2	16,7	3+1=4	0
KESK	6	89 879	25,0	25,0	5+2=7	-1
VIHR	1	16 542	4,6	4,2	1+0=1	0
VAS	2	34 433	9,6	8,3	2+0=2	0
RKP	0	793	0,2	0,0	0+0	0
KD	1	8 281	2,3	4,2	0+0	+1
LIIK	0	3 433	1,0	0,0	0+0	0
Muut	0	8 516	-	0,0	0	0
Yhteensä	24	359 619	100	100	24	-

Viimeinen eli 24. paikka meni Kokoomukselle vertailuluvulla 7315,1429. Seuraava eli 25. paikka olisi mennyt Perussuomalaisille (vertailuluku 7142,6154).

SDP ja Kristillisdemokraatit olisivat saaneet yhden paikan enemmän, Perussuomalaiset ja Keskusta olisivat menettäneet yhden paikat.

Todellinen piilevä äänikynnys vaalialueella 2,0 %.

Taulukko 8. Eduskuntavaaleissa 2019 (Oulun vaalipiiristä 18 paikkaa ja Lapin vaalipiiristä 7) yhteensä 25 paikkaa olisi jakaantunut Sainte-Laguën lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat St. Laguen lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	vrt. ekv209 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2019
SDP	3	40 067	11,2	12,0	2+1=3	0
PS	5	69 931	19,5	20,0	4+1 =5	0
KOK	3	39 625	11,0	12,0	2+1 =3	0
KESK	8	107 631	30,0	32,0	6+3=9	-1
VIHR	2	30 082	8,4	8,0	1+1=1	+1
VAS	4	47 948	13,4	16,0	3+1=4	0
RKP	0	544	0,2	0	0+0	0
KD	0	6 805	1,9	0	0+0	0
Muut	0	16 032	-	-	25	-
Yhteensä	25	358 665	100	100	2+1=3	-

Viimeinen eli 25. paikka meni Vasemmistoliitolle vertausluvulla 6849,7143. Seuraava eli 26. paikka olisi mennyt Kristillisdemokraateille (vertausluku 6805,0000).

Vihreät olisivat saaneet yhden paikan enemmän ja Keskusta menettänyt yhden paikan.

Todellinen piilevä äänikynnys olisi ollut vaalialueella 1,9 %.

Taulukko 9. Eduskuntavaaleissa 2015 (Oulusta 18 paikkaa, Lapista 7) yhteensä 25 paikkaa jakaantuisi Sainte-Laguën lukusarjalla seuraavasti.

Ehdokas- asettaja	Paikat St. Laguen lukusarjalla	Ääniä vaali- alueella	% ää- nistä	% pai- koista	vrt. ekv2015 (Oulu+Lappi)	vrt. ekv2015
SDP	3	33 376	9,5	12,0	1+1=2	+1
PS	4	57 050	16,3	16,0	3+1=4	0
KOK	3	37 244	10,6	12,0	2+0=2	+1
KESK	11	149 874	42,8	44,0	9+4=13	-2
VIHR	1	18 167	5,2	4,0	1+0=1	0
VAS	3	43 407	12,4	12,0	2+1=3	0
RKP	0	1 883	0,5	0	0+0	0
KD	0	3 802	1,1	0	0+0	0
Muut		5 720	0	0	0	0
Yhteensä	25	350523	100	100	25	

Viimeinen eli 25. paikka meni SDP:lle vertausluvulla 6675,2000. Seuraava eli 26. paikka olisi mennyt Keskustalle (vertausluku 6516,2609).

SDP ja Kokoomus olisivat saaneet yhden paikan enemmän ja Keskusta saanut kaksi paikkaa vähemmän.

Todellinen piilevä äänikynnys olisi ollut vaalialueella 1,9 %.

Liite 2: Esimerkkejä tuloslaskennasta vaalialueella eri jakotavoilla

Tässä liitteessä on laskettu vaalialueen edustajapaikkojen jakautuminen vaalipiireihin eduskuntavaalien 2023 tuloksella Oulun vaalipiirin ja Lapin vaalipiirin muodostamalla kuvitteellisella Pohjois-Suomen vaalialueella viidellä erilaisella jakotavalla.

Vaaliliittoja ei ole huomioitu. Esimerkeissä vaalialueen poliittinen suhteellisuus on toteutettu d'Hondtin lukusarjalla.

Puolueista käytetään niistä yleiskielessä vakiintuneita nimiä ja lyhenteitä.

Pohjois-Suomen vaalialueen tuloslaskenta kaksoisuhteellisuusmenetelmällä (niin sanottu Balinskin menetelmä) eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Vaiheet

- Lasketaan kunkin puolueen vaalialuekohtainen paikkamäärä puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella käyttäen d'Hondtin lukusarjaa
- Lasketaan puolueiden paikkamäärä vaalipiirissä puoluejakajaa ja vaalipiirijakajaa hyväksi käyttäen
- Kootaan matriisi, jossa on jokaisen puolueen paikkamäärä vaalipiireissä
- Etsitään sellaiset puoluejakajat ja vaalipiirijakajat, joilla puolueet ja vaalipiirit saavat oikean määrän paikkoja
- Vaalipiireissä paikat jaetaan puolueittain ehdokkaille ehdokkaiden henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä.

Eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Taulukko 10. Ensin vaalialueen kokonaispaikkamäärä (24) jaetaan ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla.

Ehdokas- asettaja	Ääniä vaalialueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
SDP	53 682	35 997	17 685	4
PS	92 854	66 655	26 199	7
KOK	51 206	39 228	11 978	3
KESK	89 879	65 558	24 321	7
VIHR	16 542	13 156	3 386	1
VAS	34 433	24 702	9 731	2
RKP	793	496	297	0
KD	8 281	7 206	1 075	0
LIIK	3 433	2 793	640	0
Muut	8 516	5 924	2 592	0
Yhteensä	359 619	261 715	97 904	24

Määrätään molemmille vaalipiireille vaalipiirijakaja siten, että lasketaan yhteen kaikki vaalipiirissä annetut äänet ja jaetaan se vaalipiirin paikkamäärällä ja pyöristetään se tavanomaisten pyöristyssääntöjen mukaan lähimpään kokonaislukuun. Vaalipiirijakaja on vaalipiirikohtainen apukäsite.

Oulun vaalipiirijakaja on siten

$261\,715 / 18 = 14\,539,72$, pyöristettynä 14 540.

ja Lapin vaalipiirijakaja

$97\,904 / 6 = 16\,317,33$, pyöristettynä 16 317.

Puoluejakajaksi määrätään jokaiselle puolueelle tässä vaiheessa luku yksi (1). Puoluejakaja on puoluekohtainen apukäsite.

Tämän jälkeen lasketaan jokaisen puolueen paikkamäärä jokaisessa vaalipiirissä kaavalla:

$$\text{Puolueen äänimäärä vaalipiirissä} / (\text{vaalipiirijakaja} \times \text{puolueen puoluejakaja}) = \text{puolueen paikkamäärä vaalipiirissä}$$

Tulokseksi saadaan desimaaliluku, joka pyöristetään lähimpään kokonaislukuun tavanomaisia pyöristyssääntöjä noudattaen.

Esimerkiksi Oulun vaalipiirissä Keskustan paikkamääräksi tulee:

$$65\,558 / (14\,540 \times 1) = 4,5088, \text{ joka pyöristetään lähimpään kokonaislukuun eli } 5.$$

Ja Lapin vaalipiirissä Keskustan paikkamääräksi tulee

$$24\,321 / (16\,317 \times 1) = 1,4905, \text{ pyöristettynä } 1.$$

Taulukko 11. Näin saadaan seuraavanlainen matriisi.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS	Yhteensä	Vaalipiiri-jakaja
Oulu	2	5	3	5	1	2	18	14 540
Lappi	1	2	1	1	0	1	6	16 317
Yhteensä	3	7	4	6	1	3	-	-
Puoluejakaja	1	1	1	1	1	1	-	-

Taulukko 12. Taulukosta huomataan, että SDP:llä ja Keskustalla on yksi paikka liian vähän ja Kokoomuksella ja Vasemmistoliitolla yksi paikka liikaa. Vaalipiirien paikat täsmäävät. SDP:n ja Keskustan puoluejakajaa **vähennetään** ja Kokoomuksen ja Vasemmistoliiton puoluejakajaa **nostetaan**.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS	Yhteensä	Vaalipiiri-jakaja
Oulu	3	5	2	5	1	1	17	14 540
Lappi	1	2	1	2	0	1	7	16 317
Yhteensä	4	7	3	7	1	2	-	-
Puoluejakaja	0,99	1	1,08	0,99	1	1,14	-	-

Taulukko 13. Nyt puolueilla on oikeat määrät paikkoja. Nyt Oululla on kuitenkin yksi paikka liian vähän ja Lapilla yksi paikka liikaa, joten Oulun vaalipiirijakajaa **lasketaan** ja Lapin vaalipiirijakajaa **nostetaan**.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS	Yhteensä	Vaalipiiri-jakaja
Oulu	3	5	3	5	1	1	18	14 528
Lappi	1	2	1	1	0	1	6	16 378
Yhteensä	4	7	4	6	1	2	-	-
Puoluejakaja	0,99	1	1,08	0,99	1	1,14	-	-

Taulukko 14. Nyt vaalipiireillä on oikea määrä paikkoja. Kuitenkin Kokoomuksella on yksi paikka liikaa ja Keskustalla yksi paikka liian vähän. Kokoomuksen puoluejakajaa **nostetaan** ja Keskustan **lasketaan**.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS	Yhteensä	Vaalipiiri-jakaja
Oulu	3	5	2	5	1	1	17	14 528
Lappi	1	2	1	2	0	1	7	16 378
Yhteensä	4	7	3	7	1	2	-	-
Puoluejakaja	0,99	1	1,09	0,98	1	1,14	-	-

Taulukko 15. Näin puoluejakajia ja vaalipiirijakajia sovittamalla löydetään sellainen tasapainotila, jossa vaalipiirien paikat täsmäävät ja puolueille vaalialueella kuuluva paikkamäärä täsmäävät.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS	Yhteensä	Vaalipiiri-jakaja
Oulu	3	5	2	5	1	2	18	13 400
Lappi	1	2	1	2	0	0	6	16 950
Yhteensä	4	7	3	7	1	2	-	-
Puoluejakaja	0,99	1	1,10	0,95	1	1,15	-	-

Yllä olevilla puolue- ja vaalipiirijakajilla löydetään tasapainotila, jossa molemmat ehdot täyttävät ja paikat jakaantuvat ehdokasasettajille yllä olevan taulukon mukaisesti:

Muutoksina vuoden 2023 eduskuntavaalien tulokseen verrattuna valituksi Oulun vaalipiiristä olisi tullut Heiskanen (SDP). Hänninen (KOK) ei olisi tullut valituksi. Lapin vaalipiiristä olisi tullut valituksi samat ehdokkaat.

Taulukko 16. Vaalialueen edustajapaikkojen jakautuminen.

Vaalipiiri	SDP	PS	KOK	KESK	VIHR	VAS
Oulu	3	5	2	5	1	2
Lappi	1	2	1	2	0	0

Jakotavan arviontia

Kaksoissuhteellisuusmenetelmä on ranskalaisen matemaatikko Michel Balinskin kehittämä menetelmä, jossa suhteellisuutta toteutetaan samanaikaisesti kahdella tasolla. Menetelmällä löydetään paras mahdollinen tasapainotila, jossa toteutuu sekä vaalialueen suhteellisuus että vaalipiirin tason suhteellisuus mahdollisimman hyvin.

Jakotapa toteuttaa suhteellisuutta vaalipiiritasolla hyvin. Puolue saa eniten paikkoja siinä vaalipiirissä jossa se sai eniten kannatusta ja vähemmän niissä vaalipiireissä, joissa se sai vähemmän kannatusta.

Matemaattisesti jakotapa on selkeä ja yksinkertainen. Muista jakotavoista se erottuu siten, että siinä käytetään vain yhtä laskentakaavaa koko laskennassa eikä se tarvitse poikkeussääntöjä missään vaiheessa.

Pohjois-Suomen vaalialueen tuloslaskenta Hare-Niemeyerin menetelmällä (puolueittain) eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Vaiheet

- Lasketaan kunkin puolueen vaalialuekohtainen paikkamäärä puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella käyttäen d'Hondtin lukusarjaa
- Jaetaan puolueiden paikat vaalipiireihin käyttäen kaavaa, jotta saadaan puolueille vaalipiirikohtaiset kvootit
- Ensin jaetaan puolueiden paikat kvoottien kokonaisluvun perusteella
- Jakamatta jääneet jaetaan kvoottien desimaaliosan perusteella
- Tehdään tarvittavat tasaukset eräitä sääntöjä hyväksi käyttäen
- Vaalipiirissä paikat jaetaan puolueittain ehdokkaille ehdokkaiden henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä

Eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Taulukko 17. Ensin vaalialueen kokonaismäärä paikkoja (24) jaetaan ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla.

Ehdokas- asettaja	Ääniä vaali- alueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
SDP	53 682	35 997	17 685	4
PS	92 854	66 655	26 199	7
KOK	51 206	39 228	11 978	3
KESK	89 879	65 558	24 321	7
VIHR	16 542	13 156	3 386	1
VAS	34 433	24 702	9 731	2
RKP	793	496	297	0
KD	8 281	7 206	1 075	0
LIIK	3 433	2 793	640	0
Muut	8 516	5 924	2 592	0
Yhteensä	359 619	261 715	97 904	24

Sen jälkeen jaetaan puolueiden paikat vaalipiireihin käyttäen kaavaa

$$\frac{(\text{Puolueen äänimäärä vaalipiirissä} / \text{Puolueen äänimäärä vaalialueella}) \times \text{Puolueen paikkamäärä vaalialueella}}{}$$

jolloin jokaiselle ehdokasasettajalle saadaan vaalipiirikohtainen kvootti, joka sisältää kokonaisluvun sekä desimaaliluvun.

Esimerkiksi Keskustan kvootit Oulun ja Lapin vaalipiirissä ovat seuraavat: Oulun vaalipiirissä $(65\,558 / 89\,879) \times 7 = 5,1058$ ja Lapin vaalipiirissä $(24\,321 / 89\,879) \times 7 = 1,8942$

Ehdokasasettajan paikat jaetaan vaalipiireihin ensin kvootin **kokonaisluvun** perusteella.

Esimerkiksi Keskusta saa kokonaisluvun perusteella viisi paikkaa Oulun vaalipiiriin ja yhden paikan Lapin vaalipiiriin.

Taulukko 18. Paikkojen jakautuminen kvoottien perusteella.

Puolue	Paikkoja vaalialueella	Oulu	Lappi	Kokonaisluvun perusteella jakamatta jääneet	Desimaaliosan perusteella	Oulu	Lappi
SDP	4	2,6822	1,3178	1	Oulun desimaaliosa suurin	3	1
PS	7	5,0249	1,9751	1	Lapin desimaaliosa suurin	5	2
KOK	3	2,2982	0,7018	1	Lapin desimaaliosa suurin	2	1
KESK	7	5,1058	1,8942	1	Lapin desimaaliosa suurin	5	2
VIHR	1	0,7953	0,2047	1	Oulun desimaaliosa suurin	1	0

Puolue	Paik- koja vaali- alueella	Oulu	Lappi	Kokonais- luvun perusteella jakamatta jääneet	Desimaali- osan perus- teella	Oulu	Lappi
VAS	2	1,4348	0,5652	1	Lapin desimaali- osa suurin	1	1
Yhteensä	24	-	-	-	-	17	7

Esimerkissä Keskustan vaalialueen paikoista (seitsemän paikkaa) jää siis jakamatta yksi paikka. Puolueen jakamatta jääneet paikat jaetaan järjestyksessä siihen vaalipiiriin, jonka kvootin desimaaliosa on suurin. Keskustan yksi jakamatta jäänyt paikka menee siis Lapin vaalipiiriin, koska Lapin desimaaliosa (8942) on suurempi kuin Oulun desimaaliosa (1058). Näin jaetaan kaikille puolueille niille vaalialueella kuuluva määrä paikkoja.

Nyt ehdokasasettajien paikat on jaettu vaalipiireihin siten, että jokaisella ehdokasasettajalla on sille kuuluva paikkamäärä. Edellä tehty jako ei kuitenkaan ottanut huomioon vaalipiireille kuuluvaa paikkamäärää. Taulukosta huomataankin, että Oulun vaalipiirillä on yksi paikka liian vähän (17) ja Lapin vaalipiirillä yksi paikka liikaa (7). Vaalipiirien paikat täytyy siis oikaista.

Vaalipiirien paikat oikaistaan siten, että puolueen paikka siirretään siitä vaalipiiristä, joka sai eniten liikaa paikkoja siihen vaalipiiriin, joka sai vähiten paikkoja.

Esimerkissä Lapin vaalipiiri sai liikaa paikkoja. Tästä vaalipiiristä siirretään puolueen paikka siihen vaalipiiriin, joka sai liian vähän paikkoja eli Oulun vaalipiiriin. Sen puolueen paikka siirretään, jonka läpimenevällä (tässä vaiheessa) ehdokkaalla on vähiten henkilökohtaisia ääniä. Lapin vaalipiirissä ehdokasasettajilla, joiden ehdokas olisi tulossa valituksi, on vähiten henkilökohtaisia ääniä seuraavasti: Ojala-Niemelä (sdp) 7 110 ääntä, Juuso (ps) 6 078, Autto (kok) 7 185, Lohi (kesk) 4 636 ja Kilpeläinen (vas) 2 128. Vasemmistoliiton ehdokkaalla on vähiten henkilökohtaisia ääniä, joten Vasemmistoliiton Lapin vaalipiirin paikka siirretään Oulun vaalipiiriin.

Jos paikkoja olisi tasattava enemmän, siirrettäisiin seuraavaksi vähiten henkilökohtaisia ääniä saaneen ehdokkaan ehdokasasettajan paikka ja niin edelleen.

Taulukko 19. Nyt vaalipiirien paikkamäärät täsmäävät (Oulun vaalipiiri saa 18 edustajaa ja Lapin vaalipiiri 6 edustajaa).

Puolue	Oulun vaalipiiri	Lapin vaalipiiri
SDP	3	1
PS	5	2
KOK	2	1
KESK	5	2
VIHR	1	0
VAS	2	0
Yhteensä	18	6

Valituiksi tulevat vaalipiireistä ehdokasasettajien eniten henkilökohtaisia ääniä saaneet ehdokkaat. Muutoksina verrattuna vuoden 2023 eduskuntavaalien tulokseen valituksi Oulun vaalipiiristä olisi tullut Heiskanen (SDP) ja Hänninen (KOK) ei olisi tullut valituksi. Lapin vaalipiiristä olisi tullut valituksi samat ehdokkaat.

Jakotavan arviointia

Hare-Niemeyerin menetelmät on kvoottimenetelmä, jossa puolue saa (suhteessa muihin puolueisiin) tarkalleen äänimääräänsä vastaavan osuuden vaalipiireissä jaettavina olevista edustajanpaikoista. Puolueittain sovellettuna se toteuttaa vaalipiiri-kohtaista suhteellisuutta melko hyvin.

Matemaattisesti Hare-Niemeyerin menetelmä on sinänsä selkeä, mutta se edellyttää eräitä poikkeussääntöjä, jotka monimutkaistavat jakotapaa jonkin verran.

Pohjois-Suomen vaalialueen tuloslaskenta Hare-Niemeyer-menetelmällä (vaalipiireittäin) eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Vaiheet

- Lasketaan kunkin puolueen vaalialuekohtainen paikkamäärä puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella käyttäen d'Hondtin lukusarjaa
- Jaetaan puolueiden paikat vaalipiireihin käyttäen kaavaa, jotta saadaan puolueille vaalipiirikohtaiset kvootit
- Jaetaan puolueiden paikat kvoottien kokonaisluvun perusteella
- Jakamatta jääneet paikat jaetaan kvoottien desimaaliosan perusteella
- Tehdään tarvittavat tasaukset eräitä sääntöjä hyväksi käyttäen
- Vaalipiirissä paikat jaetaan puolueittain ehdokkaille ehdokkaiden henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä.

Eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Taulukko 20. Ensin vaalialueen kokonaismäärä paikkoja (24) jaetaan ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla.

Ehdokas- asettaja	Ääniä vaalialueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
SDP	53 682	35 997	17 685	4
PS	92 854	66 655	26 199	7
KOK	51 206	39 228	11 978	3
KESK	89 879	65 558	24 321	7
VIHR	16 542	13 156	3 386	1
VAS	34 433	24 702	9 731	2
RKP	793	496	297	0
KD	8 281	7 206	1 075	0
LIIK	3 433	2 793	640	0
Muut	8 516	5 924	2 592	0
Yhteensä	359 619	261 715	97 904	24

Sen jälkeen lasketaan puolueille vaalipiirikohtainen kvootti kaavalla:

$$\frac{(\text{puolueen äänimäärä vaalipiirissä} / \text{kaikkien puolueiden äänimäärä vaalipiirissä})}{x \text{ vaalipiirin } Y \text{ paikkamäärä}}$$

Esimerkiksi SDP:n vaalipiirikohtaiset kvootit ovat

Oulun vaalipiirissä

$$(35\,997 / 261\,715) \times 18 = 2,4758$$

Lapin vaalipiirissä

$$(17\,685 / 97\,904) \times 6 = 1,0838$$

Ensin ehdokasasettajalle jaetaan vaalipiireihin paikat kvootin kokonaisluvun perusteella. Esimerkissä SDP saa Oulun vaalipiiriin kaksi paikkaa ja Lapin vaalipiiriin yhden paikan.

Taulukko 21. Kokonaislukujen perusteella jaettujen paikkojen (**tummennettu**) jälkeen jäi Oulun vaalipiiristä jakamatta viisi paikkaa ja Lapin vaalipiiristä kolme paikkaa.

Puolue	Oulu	Lappi
SDP	2,4758	1,0838
PS	4,5843	1,6056
KOK	2,6980	0,7341
KESK	4,5089	1,4095
VIHR	0,9048	0,2075
VAS	1,6989	0,5964
Yhteensä kokonaislukujen perusteella	13	3
Jakamatta kokonaislukujen jälkeen	5	3

Vaalipiirien jakamatta jääneet paikat (Oulussa viisi, Lapissa kolme) jaetaan ehdokasasettajien vaalipiirikohtaisten kvoottien desimaaliosien suuruusjärjestyksessä.

Taulukko 22. Paikkojen jakautuminen vaalipiireihin kokonaisluvun ja desimaaliosien perusteella.

Puolue	Oulu (kokonaisluvun perustella)	Desimaaliosan perusteella (Oulussa jaossa 5)	Kokonaisluvun ja desimaaliosan perusteella yhteensä Ouluun	Lappi (kokonaisluvun perustella)	Desimaaliosan perusteella (Lapissa jaossa 3)	Kokonaisluvun ja desimaaliosan perusteella yhteensä Lappiin	Yhteensä vaalipiireihin
SDP	2,4758	-	2	1,0838	-	1	3
PS	4,5843	4.	5	1,6056	2.	2	7
KOK	2,6980	3.	3	0,7341	1.	1	4
KESK	4,5089	5.	5	1,4905	-	1	6
VIHR	0,9048	1.	1	0,2075	-	0	1
VAS	1,6989	2.	2	0,5964	3.	1	3
Yhteensä	13	-	18	3	-	6	-

Nyt vaalipiireillä on oikea määrä paikkoja. Tämä jako ei kuitenkaan ota huomioon ehdokasasettajille vaalialueella kuuluvaa paikkamäärää: SDP:llä on yksi paikka liian vähän, Kokoomuksella yksi paikka liikaa, Keskustalla yksi paikka liian vähän ja Vasemmistoliitolla yksi paikka liikaa.

Oikaisu tehdään sillä periaatteella, että ensin siirretään eniten liikaa paikkoja saaneen ehdokasasettajan paikka siitä vaalipiiristä, jossa se sai eniten paikkoja. Jos paikkamäärät ovat samat, ratkaisee järjestyksen äänimäärä. Paikka siirretään vaalipiirin sisällä sille ehdokasasettajalle, joka on liian vähän paikkoja saaneista ehdokasasettajista vaalialueella pienin.

Esimerkissä siirretään ensin eniten liikaa paikkoja saaneen ehdokasasettajan (Kokoomus) paikka siinä vaalipiirissä, jossa se sai eniten paikkoja (Oulu). Paikka siirretään vaalipiirin sisällä sille puolueelle, jolla on jaon tässä vaiheessa paikkoja liian vähän ja joka on vaalialueella paikkoja saaneista pienin eli SDP:lle. Kokoomuksen paikka siirtyy Oulussa SDP:lle. Nyt Kokoomuksella ja SDP:llä on oikea määrä paikkoja vaalialueella (Kokoomuksella 3 paikkaa ja SDP:llä 4). Seuraavaksi siirretään toiseksi suurimman liikaa paikkoja saaneen ehdokasasettajan (Vasemmistoliitto) paikka seuraavaksi pienimmälle liian vähän paikkoja saaneelle ehdokasasettajalle eli Keskustalle siinä vaalipiirissä, jossa liikaa paikkoja saaneella puolueella oli enemmän (tässä vaiheessa) paikkoja. Vasemmistoliiton paikka siirtyy Oulun vaalipiirissä Keskustalle.

Taulukko 23. Nyt ehdokasasettajilla on niille kuuluvat paikkamäärät vaalialueella ja vaalipiireillä on niille kuuluvat edustajapaikkamäärät.

Ehdokasasettaja	Oulun vaalipiiriin oikaisun jälkeen	Lapin vaalipiiriin oikaisun jälkeen	Yhteensä vaalialueella
SDP	3	1	4
PS	5	2	7
KOK	2	1	3
KESK	6	1	7
VIHR	1	0	1
VAS	1	1	2
Yhteensä	18	6	24

Valituiksi tulevat vaalipiireistä ehdokasasettajien eniten henkilökohtaisia ääniä saaneet ehdokkaat. Muutoksina vuoden 2023 eduskuntavaaleihin verrattuna valituiksi olisivat tullut Oulun vaalipiiristä Nikula (KESK) ja Heiskanen (SDP). Hänninen (KOK) ja Kyllönen (VAS) eivät olisi tulleet valituksi. Lapin vaalipiiristä olisi tullut valituksi Kilpeläinen-Tuoma (VAS) ja Lohi (KESK) ei olisi tullut valituksi.

Jakotavan arviointia

Jakotapa on perusteiltaan sama kuin edellinen jakotapa, jossa *puolueiden paikat jaettiin vaalipiirien kesken*. Vaalipiireittäin sovellettuna *vaalipiirien paikat jaetaan puolueiden kesken*.

Kuten puolueittain sovellettuna, tämäkin jakotapa edellyttää eräitä poikkeussääntöjä jotka monimutkaistavat jakotapaa jonkin verran.

Pohjois-Suomen vaalialueen tuloslaskenta kvoottien koontaa -menetelmällä eduskuntavaalien 2023 tuloksilla

Vaiheet

- Lasketaan kunkin puolueen vaalialuekohtainen paikkamäärä puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella käyttäen d'Hondtin lukusarjaa
- Lasketaan jokaiselle puolueelle vaalipiirikohtainen kvootti ja jaetaan puolueiden paikat vaalipiireille kvootin kokonaisluvun mukaisesti
- Kootaan kaikkien puolueiden kaikkien kvoottien desimaaliosat vaalialuekohtaiseen koriin ja asetetaan ne keskinäiseen suuruusjärjestykseen ja jaetaan paikat, jotka jäivät jakamatta, kokonaisluvun perusteella eräitä sääntöjä käyttäen
- Vaalipiirissä paikat jaetaan puolueittain ehdokkaille ehdokkaiden henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä.

Eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Taulukko 24. Ensin vaalialueen kokonaispaikkamäärä (24) jaetaan ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla.

Ehdokas- asettaja	Ääniä vaalialueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
SDP	53 682	35 997	17 685	4
PS	92 854	66 655	26 199	7
KOK	51 206	39 228	11 978	3
KESK	89 879	65 558	24 321	7
VIHR	16 542	13 156	3 386	1
VAS	34 433	24 702	9 731	2
RKP	793	496	297	0
KD	8 281	7 206	1 075	0
LIIK	3 433	2 793	640	0
Muut	8 516	5 924	2 592	0
Yhteensä	359 619	261 715	97 904	24

Tämän jälkeen jaetaan ehdokasasettajien paikat vaalipiireihin laskemalla ehdokasasettajille vaalipiirikohtainen kvootti kaavalla:

$$\left(\frac{\text{Puolueen äänimäärä vaalipiirissä}}{\text{Puolueen äänimäärä vaalialueella}} \right) \times \text{Puolueen paikkamäärä vaalialueella}$$

Esimerkiksi Esimerkiksi SDP:n vaalipiirikohtaiset kvootit olisivat:

$$\text{Oulun vaalipiirissä } (35\,997 / 53\,682) \times 4 = 2,6822$$

$$\text{ja Lapin vaalipiirissä } (17\,685 / 53\,682) \times 4 = 1,3178$$

Taulukko 25. Kun kaikille ehdokasasettajille on laskettu vaalipiirikohtainen kvootti, jaetaan ehdokasasettajien paikat vaalipiireihin kvootin kokonaisluvun perusteella.

Ehdokasasettaja	Kvootti Oulun vaali-piirissä	Paikkoja kokonaisluvun perusteella Ouluun	Kvootti Lapin vaali-piirissä	Paikkoja kokonaisluvun perusteella Lappiin
SDP	2,6822	2	1,3178	1
PS	5,0249	5	1,9751	1
KOK	2,2982	2	0,7018	0
KESK	5,1058	5	1,8942	1
VIHR	0,7953	0	0,2047	0
VAS	1,4348	1	0,5652	0
Yhteensä kokonaisluvun perusteella	-	15	-	3
Jakamatta jääneitä	-	3	-	3

Kokonaislukujen perusteella jakamatta jää Oulun vaalipiiriin 3 paikkaa ja Lapin vaalipiiriin kolme paikkaa.

Taulukko 26. Jakamatta jääneet paikat jaetaan siten, että asetetaan kaikkien ehdokasasettajien kaikki vaalipiirikohtaiset kvootit suuruusjärjestykseen niiden desimaaliosan perusteella. Jokainen desimaaliosa on siis kiinnitetty ehdokasasettajaan ja vaalipiiriin.

Järjestys	Ehdokasasettaja	Vaalipiiri	Kvootin desimaaliosa
1	PS	Lappi	9751
2	KESK	Lappi	8942
3	VIHR	Oulu	7953
4	KOK	Lappi	7018
5	SDP	Oulu	6822
6	VAS	Lappi	5652

Järjestys	Ehdokasasettaja	Vaalipiiri	Kvootin desimaaliosa
7	VAS	Oulu	4348
8	SDP	Lappi	3178
9	KOK	Oulu	2982
10	VIHR	Lappi	2047
11	KESK	Oulu	1058
12	PS	Oulu	0249

Jakamatta jääneet paikat vaalipiireihin jaetaan ehdokasasettajille listan mukaisessa järjestyksessä. Esimerkissä Ouluun on jaossa kolme paikkaa ja Lappiin kolme paikkaa.

Jos puolue desimaaliosan suuruuden perusteella olisi saamassa vaalipiiristä paikan, mutta puolueen vaalialueen paikat ovat jo täyttyneet, jaetaan paikka samassa vaalipiirissä suuruusjärjestyksessä seuraavalle puolueelle jolla on vaalialueella vielä paikkoja jäljellä.

Jos taas puolue desimaaliosan suuruuden perusteella olisi oikeutettu saamaan edustajapaikan, mutta vaalipiirin kaikki paikat on jo täytetty, puolue saa seuraavaksi suurimman desimaaliosansa perusteella paikan sellaisesta vaalipiiristä, jonka kaikkia paikkoja ei ole vielä täytetty.

Taulukko 27. Paikkojen jakaminen desimaaliosien perusteella.

Kvootin desimaaliosa	Järjestys	Ehdokasasettaja	Vaalipiiri	Valituksi tuleminen
9751	1	PS	Lappi	PS 7/7, Lappi 4/6
8942	2	KESK	Lappi	KESK 7/7, Lappi 5/6
7953	3	VIHR	Oulu	VIHR 1/1, Oulu 16/18
7018	4	KOK	Lappi	KOK 3/3, Lappi 6/6
6822	5	SDP	Oulu	SDP 4/4, Oulu 17/18
5652	6	VAS	Lappi	Lappi täynnä, ei valita
4348	7	VAS	Oulu	VAS 2/2, Oulu 18/18

Kvoottin desimaaliosa	Järjestys	Ehdokas- asettaja	Vaalipiiri	Valituksi tuleminen
3178	8	SDP	Lappi	-
2982	9	KOK	Oulu	-
2047	10	VIHR	Lappi	-
1058	11	KESK	Oulu	-
0249	12	PS	Oulu	-

Kvoottien desimaaliosan järjestyksessä viisi ensimmäistä paikkaa täytettiin listan järjestyksessä. Listan kuudentena oli Vasemmistoliiton Lapin vaalipiirin kvootti. Koska Lapin vaalipiirin kaikki paikat oli tässä vaiheessa jo täytetty, mutta Vasemmistoliiton kaikki vaalialueen paikat eivät vielä olleet tulleet jaetuksi, siirryttiin listassa saman ehdokasasettajan kvoottiin sellaisessa vaalipiirissä, jossa paikkoja oli vielä jäljellä.

Nyt ehdokasasettajilla on oikea määrä paikkoja vaalipiireissä ja vaalipiireistä tulee valituksi oikea määrä ehdokkaita.

Taulukko 28. Paikkojen jakautuminen kokonaislukujen ja desimaaliosien perusteella.

Ehdokas- asettaja	Paikkoja kokonaisluvun ja kvoottien koonnan perusteella Ouluun	Paikkoja kokonaisluvun ja kvoottien koonnan perusteella Lappiin	Yhteensä
SDP	3	1	4
PS	5	2	7
KOK	2	1	3
KESK	5	2	7
VIHR	1	0	1
VAS	2	0	2
Yhteensä	18	6	-

Valituksi tulevat vaalipiireistä ehdokasasettajien eniten henkilökohtaisia ääniä saaneet ehdokkaat. Muutoksina verrattuna vuoden 2023 eduskuntavaalien tulokseen valituksi Oulun vaalipiiristä olisi tullut Heiskanen (SDP) ja Hänninen (KOK) ei olisi tullut valituksi. Lapin vaalipiiristä olisi tullut valituksi samat ehdokkaat.

Jakotavan arviointia

Teknisesti menetelmää voidaan pitää melko selkeänä. Jakotapaa monimutkaistaa jonkin verran loppuvaiheessa tarvittavat poikkeussäännöt.

Pohjois-Suomen vaalialueen tuloslaskenta vertauslukujen koonta -menetelmällä Pohjois-Suomen vaalialueella eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Vaiheet

- Lasketaan kunkin puolueen vaalialuekohtainen paikkamäärä puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella käyttäen d'Hondtin lukusarjaa.
- Lasketaan kullekin ehdokkaalle vaalipiirikohtaiset vertausluvut samalla tavalla kuin nykyisinkin eli d'Hondtin menetelmän mukaisesti: Puolueen eniten ääniä saanut ehdokas saa vertausluvukseen puolueen koko vaalipiirissä saaman äänimäärän, toiseksi eniten ääniä saanut puolet siitä, kolmanneksi eniten ääniä saanut kolmanneksen ja niin edelleen.
- Asetetaan kaikki ehdokaskohtaiset vertausluvut keskinäiseen paremmuusjärjestykseen koko vaalialueen tasolla.
- Jaetaan paikat listan mukaisessa järjestyksessä eräitä sääntöjä käyttäen.

Eduskuntavaalien 2023 tuloksella

Taulukko 29. Ensin vaalialueen kokonaispaikkamäärä (24) jaetaan ehdokasasettajille d'Hondtin lukusarjalla.

Puolue	Ääniä vaalialueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
SDP	53 682	35 997	17 685	4
PS	92 854	66 655	26 199	7
KOK	51 206	39 228	11 978	3
KESK	89 879	65 558	24 321	7

Puolue	Ääniä vaalialueella	Ääniä Oulun vaalipiirissä	Ääniä Lapin vaalipiirissä	Paikat d'Hondtin lukusarjalla
VIHR	16 542	13 156	3 386	1
VAS	34 433	24 702	9 731	2
RKP	793	496	297	0
KD	8 281	7 206	1 075	0
LIIK	3 433	2 793	640	0
Muut	8 516	5 924	2 592	0
Yhteensä	359 619	261 715	97 904	24

Sen jälkeen lasketaan kullekin ehdokkaalle vaalipiirikohtaiset vertausluvut samalla tavalla kuin nykyisinkin eli d'Hondtin menetelmää käyttäen.

Tämän jälkeen asetetaan kaikki ehdokaskohtaiset vertausluvut keskinäiseen paremmuusjärjestykseen koko vaalialueen tasolla. Edustajapaikat jaetaan vertauslukujen suuruusjärjestyksessä.

Jos ehdokasasettaja olisi saamassa vertausluvun perusteella paikan, mutta sen vaalialueen paikkamäärä on jo täyttynyt, jaetaan paikka samassa vaalipiirissä vertauslukujen suuruusjärjestyksessä seuraavalle ehdokkaalle, jonka ehdokasasettajan vaalialuekohtainen paikkamäärä ei ole täyttynyt.

Jos ehdokasasettaja vaalialueen paikkojensa perusteella olisi oikeutettu saamaan vaalipiiristä edustajapaikan, mutta vaalipiirin kaikki paikat on jo täytetty, puolue saa seuraavaksi suurimman vertauslukunsa perusteella paikan sellaisesta vaalipiiristä, jonka kaikkia paikkoja ei ole vielä täytetty.

Taulukko 30. Listan 50 ensimmäistä riviä ja valitut ehdokkaat.

Järjestys	Vertausluku	Valituksi tuleminen nro.	Ehdokkaan nimi	Henk. koht. äänimäärä
1	66655,0000	1	Tynkkynen Sebastian / PS 1/7 / Oulun vaalipiiri 1/18	17 378
2	65558,0000	2	Kettunen Tuomas / KESK 1/7 / Oulun vaalipiiri 2/18	7 264
3	39228,0000	3	Heikkinen Janne / KOK 1/3 / Oulun vaalipiiri 3/18	6 452
4	35997,0000	4	Tuppurainen Tytti / SDP 1/4 / Oulun vaalipiiri 4/18	12 272
5	33327,5000	5	Simula Jenna / PS 2/7 / Oulun vaalipiiri 5/18	9 481
6	32779,0000	6	Aittakumpu Pekka / KESK 2/7 / Oulun vaalipiiri 6/18	7 240
7	26199,0000	7	Seppänen Sara / PS 3/7 / Lapin vaalipiiri 1/6	11 153
8	24702,0000	8	Sarkkinen Hanna / VAS 1/2 / Oulun vaalipiiri 7/18	6 758
9	24321,0000	9	Kulmuni Katri / KESK 3/7 / Lapin vaalipiiri 2/7	8 397
10	22218,3330	10	Kangas Antti / PS 4/7 / Oulun vaalipiiri 8/18	5 566
11	21852,6670	11	Mattila Hanna-Leena / KESK 4/7 / Oulun vaalipiiri 9/18	6 405
12	19614,0000	12	Talvitie Mari-Leena / KOK 2/3 / Oulun vaalipiiri 10/18	5 573
13	17998,5000	13	Hiltunen Pia / SDP 2/4 / Oulun vaalipiiri 11/18	3 426
14	17685,0000	14	Ojala-Niemelä Johanna / SDP 3/4/ Lapin vaalipiiri 3/6	7 110
15	16663,7500	15	Vähämäki Ville / PS 5/7 / Oulun vaalipiiri 12/18	4 927
16	16389,5000	16	Mehtälä Timo / KESK 5/7 / Oulun vaalipiiri 13/18	5 497
17	13331,0000	17	Polvinen Mikko / PS 6/7 / Oulun vaalipiiri 14/18	4 291
18	13156,0000	18	Pitko Jenni / VIHR 1/1 / Oulun vaalipiiri 15/18	3 699
19	13111,6000	19	Oinas-Panuma Olga / KESK 6/7 / Oulun vaalipiiri 16/17	5 173
20	13099,5000	20	Juuso Kaisa / PS 7/7 / Lapin vaalipiiri 4/6	6 078
21	13076,0000	21	Hänninen Juha / KOK 3/3 / Oulun vaalipiiri 17/18	5 251
22	13053,0000	-	Autto Heikki / KOK / Lapin vaalipiiri KOK täynnä!	7 185
23	12351,0000	22	Kyllönen Merja / VAS 2/2 / Oulun vaalipiiri 18/18	5 317
24	12160,5000	23	Lohi Markus / KESK 7/7 / Lapin vaalipiiri 5/6	4 636

Järjestys	Vertausluku	Valituksi tuleminen nro.	Ehdokkaan nimi	Henk. koht. äänimäärä
25	11999,0000	-	Heiskanen Miina-Anniina / SDP / Oulun vaalipiiri Oulu täynnä, paikka siirtyy puolueen sisällä Lappiin	2 687
26	11109,1670	-	Rasinkangas Merja / PS / Oulun vaalipiiri,	4 116
27	10926,3330	-	Nikula Lauri / KESK / Oulun vaalipiiri,	4 788
28	9807,0000	-	Koho Paavo / KOK / Oulun vaalipiiri,	2 963
29	9731,0000	-	Kilpeläinen-Tuoma Piia / VAS / Lapin vaalipiiri	2 128
30	9522,1430	-	Hyvönen Saija / PS / Oulun vaalipiiri,	3 607
31	9365,4290	-	Kinnunen Mikko / KESK / Oulun vaalipiiri,	4 428
32	8999,2500	-	Kyllönen Tiina / SDP / Oulun vaalipiiri	2 399
33	8842,5000	24	Näkkäläjärvi Mikkel / SDP 4/4 / Lapin vaalipiiri 6/6	3 853
34	8733,0000	-	Määttä Matti / PS / Lapin vaalipiiri	2 789
35	8331,8750	-	Aavakare Eila / PS / Oulun vaalipiiri	3 048
36	8234,0000	-	Jokelainen Jessi / VAS / Oulun vaalipiiri	3 891
37	8194,7500	-	Nivala Eija / KESK / Oulun vaalipiiri	4 357
38	8107,0000	-	Riipi Mika / KESK / Lapin vaalipiiri	2 221
39	7845,6000	-	Korkeakoski Mikko / KOK / Oulun vaalipiiri	2 882
40	7406,1110	-	Immonen Olli / PS / Oulun vaalipiiri	2 971
41	7319,0000	-	Kilpeläinen Sami / KD / Oulun vaalipiiri	2 056
42	7284,2220	-	Kisner Susanna / KESK / Oulun vaalipiiri	3 743
43	7199,4000	-	Kangasharju Marjo / SDP / Oulun vaalipiiri	1 629
44	6665,5000	-	Mattila Anu / PS / Oulun vaalipiiri	2 234
45	6578,0000	-	Vikeväkorva Susa / VIHR / Oulun vaalipiiri	1 855
46	6555,8000	-	Ollikainen Antti / KESK / Oulun vaalipiiri	2 523
47	6549,7500	-	Henttunen Matti / PS / Lapin vaalipiiri	1 187
48	6538,0000	-	Tahkola Valtter / KOK / Oulun vaalipiiri	2 283
49	6526,5000	-	Kaarlela Antti / KOK / Lapin vaalipiiri	797
50	6175,5000	-	Hänninen Katja / VAS / Oulun vaalipiiri	2 197

Listan 21 ensimmäistä ehdokasta tulevat valituksi listan järjestyksessä. Listan 22. ehdokas ei tule valituksi, koska ko. ehdokasasettajan vaalialuekohtaiset paikat ovat jo täyttyneet. Listassa jatketaan järjestyksessä eteenpäin. Listan järjestyksessä 25. ehdokas ei tule valituksi, koska ko. ehdokkaan vaalipiirin paikat ovat jo täyttyneet. Koska ehdokasasettajan paikat eivät ole vielä täyttyneet, siirrytään listassa eteenpäin seuraavaan saman ehdokasasettajan ehdokkaaseen, jonka vaalipiirin paikat eivät ole täyttyneet ja näin listan järjestyksessä 33. ehdokas tulee valituksi.

Nyt kaikki vaalialueen vaalipiirien paikat ovat täytetty ja ehdokasasettajilla on niille vaalialueella kuuluva määrä paikkoja. Valituksi tulevat ehdokkaat yllä olevan listan mukaisesti.

Taulukko 31. Ehdokasasettajien paikat jakautuivat vaalipiireihin alla olevan taulukon mukaisesti.

Puolue	Oulun vaalipiiri	Lapin vaalipiiri	Yhteensä
PS	5	2	7
KESK	5	2	7
KOK	3	0	3
SDP	2	2	4
VAS	2	0	2
VIHR	1	0	1
Yhteensä	18	6	24

Muutoksena verrattuna vuoden 2023 eduskuntavaalien tulokseen Lapin vaalipiiristä olisi tullut valituksi Näkkäläjärvi (SDP) ja valituksi ei olisi tullut Autto (KOK). Oulun vaalipiiristä olisi tullut valituksi samat ehdokkaat.

Jakotavan arviointia

Vertauslukujen koontaan perustuva paikkajako pitäytyy mahdollisimman paljon nyt käytössä olevan d’Hondtin laskentatavan ominaisuuksiin. Yksittäisten ehdokkaiden vertausluvut lasketaan entiseen tapaan vaalipiireittäin.

Paikkojen jakaminen ehdokasasettajille kokoamalla eri vaalipiireissä lasketut vertausluvut yhteen listaan, josta paikkoja jaetaan vertauslukujen suuruuden mukaisessa järjestyksessä, on selkeä mekaaninen periaate, joskin viimeisten paikkojen jaossa tarvitaan poikkeussääntöjä.

Eri jakotapojen vertailua

Vuoden 2023 eduskuntavaalien tuloksella laskettaessa paikat jakaantuivat ehdokasasettajille muutamaa poikkeusta lukuunottamatta samoin:

Taulukko 32. Kaksoissuhteellisuusmenetelmällä, Hare-Niemeyer -menetelmällä puolueittain ja kvoottien koontaa -menetelmällä puolueiden paikat jakaantuivat seuraavasti.

Puolue	Paikkoja Oulun vaali- piiriin	Paikkoja Lapin vaali- piiriin	Paikkoja vaali- alueella yhteensä	Osuus äänistä Oulun vaali- piirissä	Osuus äänistä Lapin vaali- piirissä
SDP	3	1	4	13,75	18,06
PS	5	2	7	25,47	26,76
KOK	2	1	3	14,99	12,23
KESK	5	2	7	25,05	24,84
VIHR	1	0	1	5,03	3,46
VAS	2	0	2	9,44	9,94

Vaalipiirien sisäisestä suhteellisuudesta voidaan tehdä seuraavia havaintoja: SDP olisi saanut Oulun vaalipiiristä kolme paikkaa 13,75 prosentin ääniosuudellaan kun taas Kokoomus olisi suuremmalla ääniosuudellaan (14,99 %) saanut vain kaksi paikkaa Oulun vaalipiiristä. Toisaalta Lapin vaalipiirissä sekä Kokoomus että SDP saivat molemmat saman verran paikkoja (yhden), vaikka SDP saikin enemmän ääniä (18,06 % vs. 12,23 %).

Taulukko 33. Hare-Niemeyer-menetelmällä vaalipiireittäin jaettaessa Vasemmistoliiton paikat ja Keskustan paikat olisivat jakautuneet eri tavalla.

Puolue	Paikkoja Oulun vaali-piiriin	Paikkoja Lapin vaali-piiriin	Paikkoja vaali-alueella yhteensä	Osuus äänistä Oulun vaali-piirissä	Osuus äänistä Lapin vaali-piirissä
SDP	3	1	4	13,75	18,06
PS	5	2	7	25,47	26,76
KOK	2	1	3	14,99	12,23
KESK	6	1	7	25,05	24,84
VIHR	1	0	1	5,03	3,46
VAS	1	1	2	9,44	9,94

Tämä jakotapa olisi toteuttanut suhteellisuutta vaalipiireissä eri tavalla ja johtanut tilanteeseen, jossa Keskusta olisi 25,05 prosentin kannatuksellaan Oulun vaalipiiristä saanut yhden paikan enemmän kuin Perussuomalaiset, jotka Oulussa saivat kuitenkin suhteellisesti enemmän ääniä (25,47 %). Toisaalta Perussuomalaiset olisivat saaneet Lapista yhden paikan enemmän kuin Keskusta vain hieman suuremmalla ääniosuudella (26,76 % vs. 24,84 %).

Taulukko 34. Vertauslukujen koonta -menetelmällä paikat olisivat jakaantuneet seuraavasti.

Puolue	Paikkoja Oulun vaali-piiriin	Paikkoja Lapin vaali-piiriin	Paikkoja vaali-alueella yhteensä	Osuus äänistä Oulun vaali-piirissä	Osuus äänistä Lapin vaali-piirissä
SDP	2	2	4	13,75	18,06
PS	5	2	7	25,47	26,76
KOK	3	0	3	14,99	12,23
KESK	5	2	7	25,05	24,84
VIHR	1	0	1	5,03	3,46
VAS	2	0	2	9,44	9,94

Tällä jakotavalla SDP olisi saanut kaksi paikkaa sekä Oulun vaalipiiristä että Lapin vaalipiiristä. Kokoomus ei olisi saanut Lapista yhtään paikkaa 12,23 prosentin kannatuksellaan mutta SDP olisi saanut kaksi paikkaa 18,06 prosentin ääniosuudellaan.

Liite 3: Vaalialueiden käyttö kansanedustuslaitosten vaaleissa

Professori emeritus Heikki Paloheimo: Parlamentaariseen vaalialuetyöryhmälle kirjoitettu muistio

Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan ”Vaalijärjestelmän suhteellisuutta parannetaan valmistelemalla parlamentaarisesti vaalialuemalli sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea. Huomiota kiinnitetään ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan yhteinen laskennallinen vaalialue Pohjois-Pohjanmaan kanssa, laskentatapana ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. Molemmat vaalipiirit säilyvät itsenäisinä, eikä vaalipiirien rajoja muuteta. Alueellinen identiteetti otetaan huomioon. Lisäksi haetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan.”

Useimpien maiden vaalijärjestelmissä vaalitulokset lasketaan yhdellä tasolla. Äänestäjät antavat äänensä määrättyssä vaalipiirissä ja edustavat valitaan kustakin vaalipiiristä erikseen. Tämän kaltaisilla vaalijärjestelmillä on vaikea tavoitella edustuslaitoksen kokoonpanossa samanaikaisesti hyvää alueellista edustavuutta ja suhteellisuuden hyvää toteutumista puolueiden paikkajaossa. Jos vaalipiirit ovat pieniä eli kustakin vaalipiiristä valitaan vain yksi tai korkeintaan muutama kansanedustaja, edustuslaitos on alueellisesti edustava, mutta puoluekannatuksen suhteellisuus sen sijaan toteutuu huonosti, kun piilevä äänikynnys on suuri ja pienten puolueiden mahdollisuudet saada vaalipiiristä kansanedustajia ovat heikot. Jos taas vaalipiirit ovat suuria eli kustakin vaalipiiristä valitaan suuri määrä kansanedustajia, puolueiden paikkajako kansanedustuslaitoksessa vastaa paremmin puolueiden saamaa osuutta äänistä, mutta edustuslaitos ei välttämättä ole alueellisesti yhtä edustava kuin niissä maissa, joissa kansanedustajat valitaan pienistä vaalipiireistä.

Tämän hankalan yhteensovittamisongelman ratkaisemiseksi monissa maissa käytetään vaalitapaa, jossa vaalituloksia lasketaan kahdella tai kolmella eri tasolla. Laskemalla vaalituloksia useammalla eri tasolla voidaan samanaikaisesti turvata suhteellisuuden toteutuminen puolueiden paikkajaossa ja hyvä alueellinen edustavuus. Euroopassa on kolmetoista maata, joissa kansanedustuslaitoksen vaalitulosta tavalla tai toisella lasketaan useammalla kuin yhdellä vaalipiiritasolla.

Menetelmät, joissa vaalitulosta lasketaan kahdella tai jopa kolmella eri tasolla jakaantuvat seuraaviin perustyyppeihin (sulkeissa Euroopan maat, joissa menetelmä on käytössä):

1. menetelmät, joissa vaalipiiritasolla tehtyä jakoa täydennetään ylemmällä tasolla (Itävalta)
2. tasauspaikkamenetelmät (Islanti, Norja, Ruotsi, Tanska)
3. enemmistövaalin ja suhteellisen vaalin yhdistelmiin perustuvat vaalitavat, jotka voivat painottua joko enemmistövaalin (Andorra, Bulgaria, Kreikka, Liettua, Monaco, Ukraina ja Unkari) tai suhteellisen vaalin (Saksa) suuntaan.¹⁷

Edellä mainittujen vaalitapojen lisäksi Euroopan ulkopuolelta löytyy vaalitapa, jossa yhdistyy alueellinen suhteellinen vaali ja valtakunnallinen suhteellinen vaali, joissa tulokset lasketaan toisistaan riippumatta (El Salvador, Etelä-Afrikka, Nicaragua). Sveitsissä on muutamissa kantoneissa otettu käyttöön niin sanottu kaksois-suhteellisuuteen perustuva vaalitapa, joka tehokkaasti optimoi samaan aikaan sekä alueellista edustavuutta että puolueiden poliittista suhteellisuutta¹⁸.

1. Vaalipiirin tasolla tehdyn jaon täydentäminen ylemmällä tasolla

Ensimmäisessä perustyyppissä vaalituloksen laskeminen aloitetaan jakamalla paikkoja vaalipiiritasolla suurimman jäännöksen menetelmällä eli kvoottimenetelmällä. Suurimman jäännöksen menetelmässä lasketaan ensin se äänimäärä eli kvootti, jonka puolue tarvitsee saadakseen paikan laskennan ensimmäisessä jakovaiheessa. Haren menetelmässä kvootti lasketaan jakamalla vaalipiirissä annettujen hyväksyttyjen äänten lukumäärä vaalipiirin paikkamäärällä. Droopin menetelmässä kvootti lasketaan jakamalla vaalipiirissä annettujen hyväksyttyjen äänten lukumäärä luvulla vaalipiirin paikkamäärä + 1. Kunkin puolueen vaalipiiristä saama äänimäärä jaetaan kvootilla. Jokainen puolue saa saadun osamäärän kokonaislukuosaa vastaavan määrän suoria mandaatteja vaalipiiristä. Vielä jakamatta olevat paikat jaetaan puolueille niiden äänien perusteella, jotka puolueilta jäivät jäljelle, kun täysiin kvootteihin lasketut äänet oli jo käytetty. Tämä laskenta voidaan tehdä samalla vaalipiiritasolla

17 Enemmistöpainotteisesta yhdistelmävaalista käytetään englanninkielistä nimitystä Mixed Member Majoritarian (MMM). Suhteellisista yhdistelmävaaleista käytetään englanninkielistä nimitystä Mixed Member Proportional (MMP).

18 Pukelsheim, Friedrich (2017): Proportional Representation. Apportionment Methods and Their Applications (2nd ed.). Cham, Switzerland: Springer.

kuin laskennan ensimmäinen vaihekin. Laskenta voidaan kuitenkin tehdä myös ylemmällä tasolla. Tällöin vaalipiirin tasolla tehtyä tuloksen laskentaa täydennetään ylemmällä tasolla.

Itävallan kansallisneuvoston vaalitulos on 1950-luvulta alkaen laskettu menetelmällä, missä vaalipiiritason tuloksenlaskua täydennetään ylemmällä tasolla. Parlamentissa on kansallisneuvosto (Nationalrat) ja liittoneuvosto (Bundesrat). Edustajat kansallisneuvostoon valitaan suoralla vaalilla. Osavaltioiparlamentit valitsevat edustajat liittoneuvostoon.

Kansallisneuvoston vaalissa osavaltiot (Länder) ovat vaalipiirejä (Landeswahlkreise, 9 kpl). Jokainen vaalipiiri on lisäksi jaettu aluevaalipiireihin (Regionalwahlkreise), joita maassa on yhteensä 43. Paikat allokoitetaan vaalipiireihin niiden väkiluvun mukaisessa suhteessa. Vaalipiireissä alavaalipiireille jaetaan kiinteä määrä paikkoja niiden väkiluvun mukaisessa suhteessa.

Ääntenlasku

Aluevaalipiirissä hyväksytyjen äänten määrä jaetaan aluevaalipiirin paikkojen lukumäärällä. Saadun osamäärän kokonaislukuosa on kvootti. Kunkin puolueen aluevaalipiirissä saama äänimäärä jaetaan kvootilla. Kukin puolue saa saadun osamäärän kokonaislukuosaa vastaavan määrän suoria mandaatteja aluevaalipiirissä.

Jäljelle jäävät äänet eli jäännösäänet jaetaan vaalipiirin (osavaltio) tasolla. Jakoa varten aluevaalipiiristä täysiin kvootteihin käyttämättä jääneet äänet jaetaan vaalipiirin vielä jakamattomien paikkojen lukumäärällä. Näin saadaan osavaltiotason kvootti. Kunkin puolueen osavaltiotason jäännösäänet jaetaan osavaltiotason kvootilla. Kukin puolue saa saadun osamäärän kokonaislukuosaa vastaavan määrän paikkoja jo aiemmin jaettujen paikkojen lisäksi.

Vieläkin saattaa olla jakamattomia paikkoja ja käyttämättä ääniä, joita ei ole käytetty aluevaalipiirien ja vaalipiirien täysiin kvootteihin perustuvassa paikkojen jaossa. Niiden perusteella loput paikoista jaetaan Kansallisneuvoston valtakunnallisella tasolla d'Hondtin menetelmää käyttäen puolueille, jotka ovat saaneet vähintään 4 % ääniä valtakunnallisesti tai ainakin yhden paikan paikkoja aluevaalipiirin tasolla jaettaessa.

Taulukko 35. Vaalijärjestelmien ominaisuuksia niissä Euroopan maissa, joissa vaalitulos lasketaan useammalla kuin yhdellä tasolla.

PR = Suhteellinen vaalitapa, MMP = Suhteellinen yhdistelmävaali, MMM = Enemmistövaalipainotteinen yhdistelmävaali.

Maa	Edustuslaitoksen nimi	Edustuslaitoksen koko	Vaalipiirien lukumäärä	Laskentamenetelmä 1 ja 2 tasolla	Juridinen äänikynnys	Vaalitasojen yhdistämisen tyyppi
Andorra	Concell general principat	28	7 kahden edustajan vaalipiiriä 1 kansallinen vaalipiiri 14 paikkaa	Pluraliteetti (eniten ääniä saaneet) Haren kvoottimenetelmä, suljetut puoluelistat	-	MMM
Bulgaria	Narodno sabnarie	-	31 vaalipiiriä	Kustakin vaalipiiristä valitaan eniten ääniä saanut 209 paikkaa samoista vaalipiireistä Haren kvootilla	4 %	MMM
Islanti	Althing	63	6 9 valtakunnallista tasauspaikkaa	54 paikkaa D'Hondtin menetelmällä vaalipiireistä 9 tasauspaikkaa	5 % tasauspaikan saamiseksi	tasauspaikat
Itävalta	Nationalrat	-	9 osavaltiovaalipiiriä, jotka jakaantuvat 43 aluevaalipiiriin	Haren kvoottimenetelmä Haren kvoottimenetelmä	4 %	täydennys ylätasolla
Kreikka	Vouli ton Ellinon	300	288 paikkaa 56 vaalipiiristä, joista 487 monen hengen vaalipiirejä ja kahdeksan yhden hengen vaalipiiriä 12 paikkaa koko maan kattavasta vaalipiiristä	Hagenbach-Bischoff (=d'Hondt) yhden hengen vaalipiireissä pluraliteetti Suhteellisella vaalitavalla jaetaan vain 250 paikkaa. Eniten ääniä saanut puolue saa loput 50 paikkaa voittajan bonuksena	3 %	MMM
Liettua	Seimas	141	71 yhden hengen vaalipiiriä 1 valtakunnallinen vaalipiiri, 70 paikkaa	Kaksivaiheinen enemmistövaali Haren kvoottimenetelmä	5 %	MMM

Maa	Edustus- laitoksen nimi	Edustus- laitoksen koko	Vaalipiirien lukumäärä	Laskentamenetelmä 1 ja 2 tasolla	Juridinen äänikynnys	Vaalitasojen yhdistämisen tyyppi
Monaco	Conceil national	24	1 valtakunnallinen vaalipiiri 16 eniten henkilökohtaisia ääniä saanutta valitaan Lisäksi 8 suhteellisella vaalitavalla (PR)	16 eniten ääniä saanutta 8 suhteellisella vaalilla	5 % PR vaalissa	MMM
Norja	Stortinget	169	150 paikkaa 19 vaalipiiristä 19 tasauspaikkaa	150 paikkaa, modifioitu Sainte-Laguë 19 tasauspaikkaa, modifioitu Sainte-Laguë	4 % tasauspaikan saamiseksi	tasauspaikat
Ruotsi	Riksdagen	349	310 paikka 29 vaalipiiristä (koon vaihteluväli 2–34) 39 tasauspaikkaa	310 paikkaa modifioitu Sainte-Laguë 39 tasauspaikkaa modifioitu Sainte-Laguë	4 %	tasauspaikat
Saksa	Bundestag	-	299 yhden hengen vaalipiiriä 16 monen hengen vaalipiiriä (osavaltiot vaalipiireinä)	Pluraliteetti (eniten ääniä saanut) Sainte-Laguë/Schepers	5 %	MMP
Tanska	Folketinget	175	3 vaaliprovisia (vaalialuetta) jaettu yhteensä kymmeneen vaali- piiriin jaettu yhteensä 92 ehdolle- asettamisalueeseen	135 vaalipiiripaikkaa kymmenestä vaalipiiristä d'Hondtin menetelmällä 40 tasauspaikkaa jaetaan kolmelle vaalialueelle ja edelleen kymmeneen vaalipiiriin Haren kvootilla	2 % tai ainakin yksi vaali- piiripaikka	tasauspaikat
Ukraina	Verkhovna Rada	450	225 yhden hengen vaalipiiriä 1 valtakunnallinen vaalipiiri	Pluraliteettivoittaja yhden hengen vaalipiireissä Haren kvoottimenetelmä	5 %	MMM
Unkari	Országgyűlés	-	106 yhden hengen vaalipiiriä 1 valtakunnallinen 93 paikan vaalipiiri	Pluraliteetti (eniten ääniä saanut) d'Hondtin menetelmä	5 %	MMM

2. Tasauspaikkamenetelmät

Tasauspaikkamenetelmään perustuvassa vaalitavassa osa edustuslaitoksen paikoista jaetaan vaalipiiripaikkoina ja tietty etukäteen määriteltä osa valtakunnallisella tasolla niin sanottuina tasauspaikkoina. Tasauspaikkajärjestelmässä jaetaan ensin vaalipiiripaikat puolueiden saamien äänimäärien perusteella. Laskentaperiaatteena voidaan käyttää mitä tahansa suhteellisen vaalitavan mallia. Toisessa vaiheessa lasketaan, kuinka paljon eri puolueet saivat edustajanpaikkoja, jos kaikki paikat jaettaisiin puolueiden valtakunnallisten äänimäärien perusteella. Kolmannessa vaiheessa jaetaan tasauspaikat. Sitä varten lasketaan kullekin puolueelle, kuinka suuri on sen valtakunnallisen tavoitetuloksen ja vaalipiireistä saadun paikkamäärän erotus. Kullekin puolueelle jaetaan tasauspaikkoja tämän erotuksen verran. Tasauspaikkajärjestelmä on Euroopassa käytössä Islannissa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Tanska. Tanskan kansankäräjille (*folketing*) valitaan yhteensä 179 kansanedustajaa. Grönlannista ja Färsaarilta valitaan kummastakin kaksi edustajaa. Muualta Tanskasta valitaan 175 edustajaa. Näistä 135 on niin sanottuja vaalipiiripaikkoja ja 40 tasauspaikkoja. Vuodesta 2007 alkaen tasauspaikkojen laskennassa on käytetty kolmea eri tasoa: vaalipiiri, vaalialue ja valtakunnallinen taso.

Tanska on valtiopäivävaaleja varten jaettu kolmeen vaalialueeseen (Kööpenhaminan metropolialue, Själlanti ja Etelä-Tanska sekä Keski- ja Pohjois-Jyllänti). Nämä kolme vaalialuetta on jaettu yhteensä kymmeneen vaalipiiriin. Vuoden 2007 vaalilain uudistuksessa vaalipiirien lukumäärää vähennettiin seitsemästätoista kymmeneen. Vaalipiirit on jaettu vaalien käytännön toteuttamista varten yhteensä 92:een hallintoalueeseen. Paikat jaetaan vaalipiireihin seuraavina vaiheina:

Vaihe 1: 135 paikkaa jaetaan kymmenessä vaalipiirissä d'Hondtin menetelmällä.

Vaihe 2: Ratkaistaan mitkä puolueet ovat oikeutettuja tasauspaikkoihin. Saa-dakseen tasauspaikan puolueen on täytettävä jokin seuraavista kolmesta vaatimuksesta

1. Puolue on saanut ainakin yhden paikan jossakin vaalipiirissä.
2. Puolue on saanut ainakin kahdella vaalialueella äänimäärän, joka vastaa vaalialueella toteutunutta suhdetta hyväksytyjä ääniä yhtä paikkaa kohti.
3. Puolue on saanut vähintään 2 % valtakunnan tason hyväksytyistä äänistä.

Yleensä puolueet, jotka täyttävät kolmannen ehdon, täyttävät myös toisen ehdon.

Vaihe 3: Tasauspaikkojen jakaminen puolueille: Jaetaan puolueille valtiopäivien kaikki 175 paikkaa Haren kvoottimenetelmää käyttäen. Näin saadusta jaosta vähennetään ne 135 paikkaa, jotka puolueet ovat jo saaneet vaalipiiripaikkojen suorassa jaossa (vaihe 1). Loput 40 paikkaa, vajaa 23 prosenttia kaikista paikoista, täytetään tasauspaikkoina.

Vaihe 4: Tasauspaikkojen jakaminen kolmelle vaalialueelle: Lasketaan kullekin puolueelle Sainte-Laguë menetelmän mukaiset vertausluvut erikseen jokaisella kolmella vaalialueella (jakajina luvut 1, 3, 5 jne.). Kunkin puolueen vertauslukujen alkupäästä jätetään huomioon ottamatta niin monta vertauslukua kuin puolue sai ensisijaisia paikkoja yhteensä vaalialueen kaikissa vaalipiireissä. Sitten 40 suurinta jäljellä olevaa vertauslukua, kaikille maakunnille ja kaikille puolueille yhteensä, määräävät tasauspaikat kullekin puolueelle ja vaalialueelle. Kun kaikki jollekin vaalialueelle tai puolueelle käytettävissä olevat tasauspaikat on jaettu, tämän vaalialueen tai puolueen vertauslukuja ei enää oteta huomioon.

Vaihe 5: Tasauspaikkojen jakaminen vaalipiireihin: Kussakin vaalipiirissä jokaisen puolueen saama äänimäärä jaetaan luvuilla 1, 4, 7, 10, 13 jne. Näin saadaan vertausluvut tasauspaikkojen jakamiseksi vaalipiireihin. Listan alusta poistetaan niin monta vertauslukua kuin puolue sai vaalipiiristä ensisijaisia paikkoja. Sen jälkeen puolueille jaetaan saatujen vertauslukujen perusteella niin monta tasauspaikkaa kuin se vaiheessa 4 tehdyn laskelman mukaan on oikeutettu.

Vaihe 6: Mandaatin saavien ehdokkaiden valinta: Vaalissa äänestäjä on voinut antaa äänensä puolueen listalle tai listalla olevalle yksittäiselle ehdokkaalle. Niiden perusteella jokaiselle ehdokkaalle lasketaan hänen henkilökohtainen äänimääränsä. Kussakin vaalipiirissä valituksi tulee henkilökohtaisen äänimäärän perusteella niin monta runsaimmin ääniä saanutta kuin puolue saa vaalipiirissä yhteensä ensisijaisia paikkoja ja tasauspaikkoja.

Ruotsi. Ruotsissa tasauspaikkajärjestelmää toteutetaan seuraavalla tavalla. Valtiopäiville (*riksdag*) valitaan yhteensä 349 kansanedustajaa. Heistä 310 valitaan puolueiden listoilta vaalipiireistä, joita on 29. Vaalipiirijako vastaa Ruotsin itsehallinnollista aluejakoa. Loput 39 paikkaa jaetaan tasauspaikkoina. Äänestäjällä on yksi ääni, jonka hän antaa vaalipiirissään olevalle puolueen listalla. Äänestäjällä on rajoitettu mahdollisuus vaikuttaa ehdokkaiden läpimenojärjestykseen puolueen listalla.

Vaihe 1: Vaalipiiripaikat jaetaan muunnettua St. Laguën menetelmää käyttäen.

Vaihe 2: Lasketaan kuinka moneen paikkaan puolueet ovat oikeutettuja, kun paikkajako lasketaan puolueiden valtakunnallisten äänimäärien perusteella muunnettua St. Laguën menetelmää käyttäen. Tässä laskennassa saatavan paikkamäärän ja puolueen eri vaalipiireistä yhteensä saaman paikkamäärän erotus on se paikkamäärä, jonka puolue saa tasauspaikkoja jaettaessa. Se mihin vaalipiireihin puolueiden saamat tasauspaikat sijoittuvat perustuu vaalipiirijaossa valitsematta jääneiden ehdokkaiden saamien vertauslukujen suuruuteen.

Norja. Norjan suurkäräjille (*storting*) valitaan yhteensä 169 edustajaa 19:stä eri vaalipiiristä. Vaalipiirijako vastaa Norjan maakuntajakoa. Vaalipiirien koko vaihtelee kolmen ja 16 paikan välillä. Sekä vaalipiiritasolla että tasauspaikkavaiheessa tulokset lasketaan muunnetulla St. Laguën menetelmällä kuten Ruotsissakin. Tuloslaskennan ensimmäisessä vaiheessa vaalipiireistä valitaan yhteensä 150 kansanedustajaa. Loput 19 paikkaa jaetaan tasauspaikkoina siten, että jokaisesta vaalipiiristä valitaan kansankäräjille yksi kansanedustaja. Saadakse tasauspaikkoja puolueen on saatava vähintään neljä prosenttia koko maan hyväksytyistä äänistä. Norjan käyttämä tasauspaikkajärjestelmä lähtee siis siitä, että järjestelmä ei saa tuoda vaihtelua vaalipiiristä valittavien kansanedustajien lukumäärään. Norjan mallissa korostetaan alueellista edustusta enemmän kuin Ruotsin mallissa, mutta samalla se toteuttaa vaalipiirien tasolla suhteellisuutta puolueiden paikkajaossa Ruotsin mallia huonommin. Viimeiset tasauspaikat joudutaan Norjassa ”väkisin” sijoittamaan vaalipiireihin, joihin tasauspaikkoja ei vielä ole jaettu.

Islanti. Islannin kansanedustuslaitokseen (*Althingi*) valitaan 63 kansanedustajaa. Yhteensä 54 kansanedustajaa valitaan niin sanotuista vaalipiiripaikoista, joista edustajat valitaan d’Hondtin menetelmää käyttäen. Yhdeksän paikkaa täytetään tasauspaikkoina. Voidakseen osallistua tasauspaikkojen jakoon puolueen on saatava vähintään viisi prosenttia hyväksytyistä äänistä. Tasauspaikkojen jakoa varten puolueille lasketaan d’Hondtin menetelmällä uudet vertausluvut puolueiden valtakunnallisten äänimäärien perusteella. Vertauslukusarjan kärjestä poistetaan ensin kultakin puolueelta niin monta vertauslukua kuin puolue sai vaalipiiripaikkoja. Sen jälkeen yhdeksän tasauspaikkaa täytetään suurimpien jäljellä olevien vertauslukujen perusteella.

3. Enemmistövaalin ja suhteellisen vaalin yhdisteltiin perustuvat vaalitavat

Joissakin maissa maa on jaettu erikseen enemmistövaalilla toteutettaviin yleensä yhden hengen vaalipiireihin ja yhteen tai useampaan vaalipiiriin, joissa tulokset lasketaan suhteellisella vaalilla. Jos vaalit toteutetaan täysin toisistaan erillisinä,

vaalissa korostuvat enemmistövaalin periaatteet¹⁹. Tällaisia vaalitapoja on otettu 1990-luvulla käyttöön useissa Euroopan entisissä sosialistisissa maissa (Bulgaria, Liettua, Ukraina, Unkari). Saksan liittotasavallassa on vuoden 1949 vaaleista alkaen valittu liittopäivät sellaisella enemmistövaalin ja suhteellisen vaalin yhdistelmällä, missä lopputuloksena saadaan suhteellinen vaali²⁰

Saksa. Saksan liittotasavallan liittopäivien (*Bundestag*) vaalitulos lasketaan seuraavalla tavalla.

Puolet liittopäivien jäsenistä valitaan suoraan Saksan 299 yhden hengen vaalipiireistä, toinen puoli puoluelistoilla Saksan 16 osavaltiosta. Jokaisella äänestäjällä on kaksi ääntä Saksan liittopäivien vaaleissa, ensimmäisellä äänestetään henkilöä yhden hengen vaalipiirissä, toisella puolueen listaa osavaltiokohtaisessa vaalipiirissä. Toisella äänellä puoluelistalle annettu ääni ratkaisee puolueiden väliset voimasuhteet liittopäivillä. Vaalitulos lasketaan niin, että kukin puolue saa liittopäiville paikkoja samassa suhteessa kun ne saivat toisella äänellä puoluelistoille annettuja ääniä.

Aikaisemmin suhteellisen vaalin tulos laskettiin Haren kvoottimenetelmällä. Vuodesta 2009 alkaen suhteellisen vaalin tulokset on laskettu Saksassa kehitetyllä Sainte-Laguë -menetelmän variaatiolla, joka tunnetaan nimellä Sainte-Laguë/Schepers²¹.

Vaihe 1: Lasketaan osavaltioiden väestömäärien suhteessa kuinka monta edustajaa kustakin osavaltiosta valitaan.

Vaihe 2: Määritetään kunkin puolueen vähimmäispaikkamäärä liittovaltiotasolla. Tämä tehdään laskemalla kullekin puolueelle osavaltion ensimmäisten äänten perusteella saamien vaalipiiripaikkojen määrä sekä toisten äänten perusteella oikeutettuja paikkoja. Suurempi näistä kahdesta luvusta on puolueen vähimmäispaikkamäärä kyseisessä osavaltiossa. Puolueen kaikissa osavaltioissa oikeutettu vähimmäispaikkamäärä lasketaan yhteen, saadaan kokonaismäärä, joka vastaa sen taattua vähimmäispaikkamäärää koko maassa.

19 Tällaisesta vaalijärjestelmästä käytetään nimitystä Mixed Member Majoritarian (MMM)

20 Tällaisesta vaalijärjestelmästä käytetään nimitystä Mixed Member Proportional (MMP)

21 <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/service/glossar/s/sainte-lague-schepers.html>

Vaihe 3: On mahdollista, että puolue saa osavaltiossa ykkösäänellä jaettavia paikkoja enemmän kuin mihin se olisi oikeutettu toisella äänellä puoluelistoille annettujen äänten perusteella. Puolue saa pitää nämä paikkansa, mutta tällöin osavaltiosta valittavien edustajien kokonaismäärää kasvatetaan niin, että puolueiden paikkaosuudet vastaavat toisella äänellä puolueille annettujen äänten valtakunnallisia osuuksia. Kutakuinkin aina Liittopäivien jäsenmäärää joudutaan kasvattamaan tällä tavalla. Vuoden 2021 liittopäivävaalin tuloksena Liittopäiville valittiin 733 edustajaa. Se on enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

4. Kaksoissuhteellisuuteen perustuva menetelmä

Ranskalainen matemaatikko Michel Balinski on 1980-luvulla kehittänyt matemaattisen menetelmän, jonka avulla voidaan vaalituloksen laskennassa toteuttaa suhteellisuutta samanaikaisesti kahdella eri ulottuvuudella. Menetelmän tavoitteena on jakaa paikat eri vaalipiireihin siten, että kuhunkin vaalipiiriin valitaan etukäteen (väestömäärin perusteella) määrätty määrä edustajia ja että puolueiden paikkajako olisi mahdollisimman suhteellinen sekä edustuslaitoksessa kokonaisuudessaan että kussakin vaalipiirissä erikseen. Järjestelmää ei toistaiseksi käytetä minkään maan kansanedustuslaitoksen valinnassa, mutta 2000-luvun parin ensimmäisen vuosikymmenen aikana se on otettu käyttöön Sveitsissä useiden kantonien vaaleissa.

Kaksoissuhteellisuusperiaatteeseen perustuvan vaalituloksen laskeminen aloitetaan kokoamalla puolueiden eri vaalipiireissä saamat äänimäärät matriisiksi, jonka riveinä ovat vaalipiirit ja sarakkeina puolueet. Puolueen paikkamäärä kussakin vaalipiirissä saadaan seuraavalla kaavalla

$$S_{pi} = V_{pi} / (k_i * k_p)$$

missä

S_{pi} = puolueen paikkamäärä vaalipiirissä

V_{pi} = puolueen äänimäärä vaalipiirissä

k_i = vaalipiirijakaja

k_p = puoluejakaja

Laskenta etenee seuraavasti:

Vaihe 1: Lasketaan puolueiden valtakunnallinen (vaalialuekohtainen) paikkamäärä puolueiden valtakunnallisten (vaalialuekohtaisten) äänimäärien perusteella esimerkiksi d'Hondtin vaalitavalla.

Vaihe 2: Etsitään sellaiset jakajat ki ja kp, joita käyttäen jokaiseen vaalipiiriin tulee tavoitteena pidetty määrä kansanedustajia ja jokainen puolue saa vaiheessa 1 lasketun määrän kansanedustajia, kun paikkamäärät lasketaan yllä esitetyllä kaavalla ja pyöristetään kokonaisluvuiksi tavanomaisia pyöristyssääntöjä käyttäen. Näin lasketulle paikkojen jakautumalle on olemassa yksikäsitteinen tasapainotila. Ei siis ole mahdollista, että jakajia muuttamalla voitaisiin saada toisenlainen jakautuma, joka samalla kertaa toteuttaa sekä tavoitteena olevan puolueiden valtakunnallisen paikkajaon että vaalipiirien kokonaispaikkamäärät.

Vaihe 3: Kussakin vaalipiirissä paikat jaetaan puolueittain ehdokkaille ehdokkaiden henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä.

5. Johtopäätöksiä kansainvälisen vertailun pohjalta

Vaalialuetyöryhmän tehtävänasettelun kannalta kiinnostavia vertailumaita ovat tasauspaikkajärjestelmän erilaisia variaatioita kansanedustuslaitoksen vaaleissa käyttävät Pohjoismaat Islanti, Norja, Ruotsi ja Tanska, vaalituloksen suhteellisuuden toteutumista ylemmällä laskentatasolla suurimman jäännöksen menetelmällä toteuttava Itävalta, suhteellista yhdistelmävaalia liittopäivien vaalissa käyttävä Saksa sekä Sveitsi, missä muutamien kantonien vaaleissa on 2000-luvulla otettu käyttöön kaksoissuhteellisuusmenetelmä. Ne kaikki sisältävät omanlaisensa ratkaisun siihen, millä tavalla vaalissa voidaan samaan aikaan toteuttaa poliittista suhteellisuutta ja alueellista edustavuutta.

Kaikissa oheisessa taulukossa 36 esitetyissä verrokkimaissa valtakunnallisella tasolla (Sveitsissä kantonin tasolla) hyvin toteutuvaan poliittiseen suhteellisuuteen on yhdistetty juridinen äänikynnys. Puolueiden on saatava vähintään lailla säädetyn äänikynnyksen suuruinen osuus äänistä saadakseen paikkoja valtiopäiville. Yksi-kään Euroopan maa, missä poliittisen suhteellisuuden toteutumista lasketaan vaalipiiriä ylemmällä tasolla, ei ole toteuttanut järjestelmää ilman juridista äänikynnystä. Ilman juridista äänikynnystä efektiivinen piilevä äänikynnys jäisi hyvin pieneksi. Jos Suomessa puolueet saisivat eduskuntaan paikkoja valtakunnallisten äänimääriensä mukaisessa suhteessa, piilevä äänikynnys olisi 0,5 prosenttia hyväksytyistä äänistä. Se olisi todennäköisesti omiaan lisäämään puoluejärjestelmän hajaantuneisuutta.

Taulukko 36. Vaalialueityöryhmän tehtävän kannalta relevanteimmat eurooppalaiset verrokkimaat.

Vaalijärjestelmän tyyppi	Maa	Juridinen äänikynnys
Tasauspaikat	Islanti	5 % tasauspaikan saamiseksi
	Norja	4 % tasauspaikan saamiseksi
	Ruotsi	4 %
	Tanska	2 % tai vaalipiiripaikka
Täydennys ylemmällä tasolla	Itävalta	4 %
Suhteellinen yhdistelmävaali (MMP)	Saksa	5 %
Kaksoissuhteellisuus	Muutamat kantonit Sveitsissä	Vähintään 5 % kantonin jossakin vaalipiirissä

Kaikissa taulukon 36 maissa ylemmän tason tasausjärjestelmää sovelletaan koko maan tasolla. Suomessa uudistuksen kohteena oleva vaalialuemalli koskisi vain Lapin ja Oulun vaalipiirien muodostamaa aluetta ja mahdollisesti myöhemmin joitakin muita kahden vaalipiirin vaalialueita. Niissä efektiivisen piilevän äänikynnyksen pieneneminen alle prosentin suuruiseksi ei voisi toteutua, mutta ne toteuttaisivat tavoiteltua piilevän äänikynnyksen pienentämistä maamme pienimmissä vaalipiireissä.

Laskentatavan osalta tasauspaikkamenetelmää soveltavien mallien tasauspaikkojen jaon periaatteet voisivat olla luontevia verrokkeja maahamme suunniteltavalle kahden vaalipiirin vaalialueelle. Puolueiden paikkajako vaalialueella voitaisiin laskea puolueiden vaalialueella saamien äänimäärien perusteella maassamme käytössä olevalla d'Hondtin menetelmällä ja paikkojen jakamisessa vaalipiireihin voitaisiin soveltaa samankaltaisia periaatteita kuin tasauspaikkojen jaossa muiden Pohjoismaiden vaalijärjestelmissä. Pohjoismaistahan löytyy tältä osin jonkin verran toisistaan poikkeavia malleja.

Jos maamme eduskuntavaaleissa käytettäisiin paikkojen jaossa jotakin suurimman jäännöksen menetelmää eli kvoottimenetelmää, jakoa voitaisiin luontevasti jatkaa kahden vaalipiirin muodostamalla vaalialueella samaan tapaan kuin Itävallassa aluevaalipiirissä laskettua jakoa jatketaan osavaltiotasolla. Se kuitenkin edellyttäisi

sitä, että vaalialueen vaalipiireissä käytettäisiin erilaista suhteellisen vaalin menetelmää kuin niissä vaalipiireissä, jotka eivät kuulu mihinkään vaalialueeseen. Tällaista muutosta vaalijärjestelmään tuskin halutaan tehdä.

Sveitsin kantonien vaaleissa käytettävä kaksoissuhteellisuusmenetelmä voisi tarjota maamme vaalijärjestelmän uudistamiseen välineitä, joita nyt tehtävän kausihuollon jälkeen kannattaisi harkita. Vaalipiirien väliset kokoerot ovat vuosikymmenien mitaan tuntuvasti kasvaneet. Nyt valmisteltava vaalijärjestelmän kausihuolto tuo helpotusta Lapin vaalipiirin kohtuuttoman korkean piilevän äänikynnyksen ongelmaan, mutta jättää edelleen vaalipiirien piilevien äänikynnysten kokoerot suuriksi. Satakunnan vaalipiirin piilevä äänikynnys on tällä hetkellä noin 11 % äänistä. Uudenmaan vaalipiirissä se on vain noin 2,6 % äänistä.

Vaalijärjestelmää voitaisiin nyt tehtävän kausihuollon jälkeen uudistaa jakamalla maa kuuteen tai seitsemään vaalialueeseen. Vaalialueiden kansanedustajien lukumäärä vaihtelisi tällöin välillä 24–34. Kaikki nykyiset vaalipiirit kuuluisivat johonkin vaalialueeseen. Kullakin vaalialueella puolueiden saamien paikkojen lukumäärä laskettaisiin d’Hondtin menetelmällä kuten nykyään vaalipiireissä ja vaalialueelle näin laskettujen paikkojen allokaatio vaalipiireihin tehtäisiin kaksoissuhteellisuusmenetelmällä. Piilevän äänikynnyksen erot maan eri osien välillä supistuisivat tällöin paljon nykyistä pienemmiksi (vaihteluvälille 2, 8–4,0). Mitään juridisia äänikynnyksiä muiden Pohjoismaiden mallien ja vuoden 2008 vaalialuetoimikunnan ehdottamaan tapaan ei tarvittaisi. Vaalijärjestelmä olisi moderni, ei sen monimutkaisempi kuin muutkaan vaalitulosta usealla tasolla laskevat menetelmät ja toteuttaisi perustuslain 25 §:n 1. momentissa säädettyä vaalin suhteellisuutta nykyistä tasapuolisemmin maan eri osissa.

Suhteellisten vaalitapojen tyypit

- Suurimman keskiarvon menetelmät
- d’Hondtin menetelmä
 - Puolueen jokaiselle ehdokkaalle lasketaan vertausluku jakamalla puolueen kokonaisäänimäärä luvuilla 1, 2, 3, 4 jne.
- Sainte-Laguën menetelmä
 - Puolueen jokaiselle ehdokkaalle lasketaan vertausluku jakamalla puolueen kokonaisäänimäärä luvuilla 1, 3, 5, 7 jne.
- Modifioitu Sainte-Laguën menetelmä
 - Puolueen jokaiselle ehdokkaalle lasketaan vertausluku jakamalla puolueen kokonaisäänimäärä luvuilla 1,4, 3, 5, 7 jne.
- Sainte-Laguë/Schepers
 - <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/service/glossar/s/sainte-lague-schepers.html>
- Suurimman jäännöksen menetelmät eli kvoottimenetelmät
 - Haren kvootti = Vaalipiirissä annetut äänet yhteensä / Vaalipiirin paikkamäärä
 - Droopin kvootti = Vaalipiirissä annetut äänet yhteensä / Vaalipiirin paikkamäärä + 1
- Siirrettävän äänen menetelmä (Single transferable vote STV)
 - <https://aceproject.org/ace-en/topics/es/esd/esd02/esd02d/default>
- Suhteellinen yhdistelmävaali (Mixed Member Proportional MMP)
 - <https://aceproject.org/ace-en/topics/es/esd/esd03/esd03a/esd03a01>
- Kaksoissuhteellisuusmenetelmä
 - ks. Pukelsheim 2017

Lähteitä

The ABC of Apportionment Literacy: The Augsburg Bazi Collection of Proportional Representation Literature <https://www.math.uni-augsburg.de/htdocs/emeriti/pukelsheim/bazi/literature.html>

Aceproject: Electoral systems https://aceproject.org/main/english/es/esy_es.htm

Die Bundeswahlleiterin: Federal Elections Act https://www.bundeswahlleiterin.de/en/dam/jcr/4ff317c1-041f-4ba7-bbbf-1e5dc45097b3/bundeswahlgesetz_engl.pdf

Inter Parliamentary Union, Parline Database <http://archive.ipu.org/parline-e/mod-electoral.asp>

Maier, Sebastian, Petur Zachariassen and Martin Zachariassen (2010): Divisor-Based Biproportional Apportionment in Electoral Systems: A Real-Life Benchmark Study. *Management Science* 56(2): 373-387. https://www.researchgate.net/publication/220534940_Divisor-Based_Biproportional_Apportionment_in_Electoral_Systems_A_Real-Life_Benchmark_Study

The Parliamentary Electoral System in Denmark <https://www.elections.im.dk/media/15737/parliamentary-system-dk.pdf>

Pukelsheim, Friedrich (2017): *Proportional Representation. Apportionment Methods and Their Applications* (2nd ed.). Cham, Switzerland: Springer.

Sainte-Laguë/Schepers <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/service/glossar/s/sainte-lague-schepers.html>

Shugart, Matthew and Martin Wattenberg (2003): *Mixed-member electoral systems—the best of both worlds?* Oxford University Press.

Single Transferable Vote <https://www.electoral-reform.org.uk/voting-systems/types-of-voting-system/single-transferable-vote>

Liite 4: Vaalialuemalli ja perustuslaki

Vaalijohtaja Arto Jääskeläisen muistio (28.11.2024)

Hallitusohjelman kirjaus

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa (16.6.2023) todetaan muun ohella seuraavaa (s. 214; tummennukset allekirjoittaneen):

*[Eduskuntavaalien] (V)aalijärjestelmän suhteellisuutta parannetaan valmistelulla parlamentaarisesti **vaalialuemalli sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea**. Huomiota kiinnitetään ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan **yhteinen laskennallinen vaalialue** Pohjois-Pohjanmaan kanssa, laskentatapana ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestöön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. **Molemmat vaalipiirit säilyvät itsenäisinä**, eikä vaalipiirien rajoja muuteta. Alueellinen identiteetti otetaan huomioon. Lisäksi haetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan. Päätös vaalialuemallista tehdään vuoden 2024 aikana, ja se on tarkoitus ottaa käyttöön viimeistään vuoden 2031 eduskuntavaaleissa.*

Perustuslain säännös eduskuntavaaleista

Suomen perustuslain 25 §:ssä säädetään seuraavaa:

Kansanedustajat valitaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. Jokaisella äänioikeutetulla on yhtäläinen äänioikeus.

Eduskuntavaaleja varten maa jaetaan Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella vähintään kahteentoista ja enintään kahdeksaantoista vaalipiiriin. Ahvenanmaan maakunta muodostaa lisäksi oman vaalipiirinsä yhden kansanedustajan valitsemista varten.

Oikeus asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleissa on rekisteröidyillä puolueilla ja laissa säädetyllä määrällä äänioikeutettuja.

Eduskuntavaalien ajankohdasta, ehdokkaiden asettamisesta, vaalien toimittamisesta ja vaalipiireistä säädetään tarkemmin lailla.

Hallituksen esityksessä Suomen hallitusmuodoksi [perustuslaiksi] (HE 1/1998) todettiin muun ohella seuraavaa (tummennukset allekirjoittaneen):

Eduskuntavaalien toimittaminen: [25 §:n] 1 momentissa säädettäisiin eduskuntavaalien välittömästä, suhteellisesta ja salaisesta luonteesta sekä yhtäläisestä äänioikeudesta. [...]. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaalipiirijaon perusteista. Momentti korvaisi valtiopäiväjärjestyksen 4 §:n 1 momentin loppuosan ja 2 momentin säännökset. Vaalipiirien vähimmäis- ja enimmäismäärät säilyisivät ennallaan. Ehdotuksen lähtökohtana on **sellainen vaalipiirijako, joka kokonaisuutena täyttää 1 momentissa asetetun vaalien suhteellisuuden vaatimukset ja takaa vaalijärjestelmän samankaltaisen toiminnan koko maassa**. Vaalipiirijaon tulee turvata poliittisen suhteellisuuden ja alueellisen edustavuuden toteutuminen. Valtiopäiväjärjestyksen 4 §:n 2 momentissa säädetty mahdollisuus poiketa suhteellisesta vaalitavasta ehdotetaan nykyistä käytäntöä vastaavasti rajattavaksi koskemaan vain Ahvenanmaata. [...].

Se vaalien tuloksen laskentamenetelmä, jolla suhteellinen vaalitapa käytännössä toteutetaan, jätettiin perustuslaissa avoimeksi ja samoin oli tehty sitä edeltäneissä vuoden 1906 ja vuoden 1928 valtiopäiväjärjestyksissä. Laskentamenetelmästä säädettiin jo vuoden 1906 vaalilaissa. Se oli tuolloin ja on edelleen ns. d'Hondtin menetelmä. Suhteellista vaalitapaa toteuttavia laskentamenetelmiä on muitakin, esimerkiksi ns. St. Laguesin menetelmä, joka on käytössä mm. Ruotsissa. Jos laskentamenetelmää haluttaisiin meillä muuttaa, esimerkiksi St. Laguesin menetelmäksi, se onnistuisi ilman perustuslain muuttamista.

Aiemmat selvitykset ja esitykset vaalialuemallista

Vaalialuemallia ensimmäistä kertaa käsitellyt vaalitoimikunta 2000 (pj. Lauri Tarasti) totesi mietinnössään (KM 2001:8) lyhyesti ja sen enempää perustelematta, että "vaalialuejärjestelmän käyttöönotto saattaisi aiheuttaa perustuslain 25 §:n muuttamisen" ja hahmotteli mietinnön liitteessä pykälän 2 momenttiin lisäyksen (toiseksi virkkeeksi) "Vaalipiireistä muodostetaan vähintään neljä ja enintään seitsemän vaalialuetta" ja pykälän 4 momenttiin lisämaininnan "... vaalien toimittamisesta sekä vaalipiireistä ja vaalialueista säädetään tarkemmin lailla". Erona pääministeri Orpon hallitusohjelmassa mainittuun vaalialuemalliin oli tuolloin se, että vaalitoimikunta 2000 käsitteli mallia siten, että se olisi koskenut Helsingin ja Uudenmaan vaalipiirejä lukuun ottamatta kaikkia muita vaalipiirejä niin, että kukin niistä olisi muodostanut vaalialueen vähintään yhden toisen vaalipiirin kanssa. Toimikunta ei kuitenkaan lopulta tehnyt varsinaista ehdotusta vaalijärjestelmän muuttamiseksi eikä mietinnön pohjalta ryhdytty jatkotoimenpiteisiin.

Vuosina 2008–2010 valmistellussa vaalialuemallissa (Vaalialuetoimikunta, pj. Lauri Tarasti; HE 7/2010 vp), jossa vaalialueena olisi ollut vaalien tulosta laskettaessa koko maa Ahvenanmaata lukuun ottamatta ja johon olisi sisältynyt valtakunnallinen kolmen prosentin äänikynnys, otettiin sen sijaan selkeäksi lähtökohdaksi, että uudistuksen toteuttaminen edellyttää perustuslain 25 §:n muuttamista. Hallitus esitti, että pykälän 3 momenttiin lisättäisiin toiseksi virkkeeksi ”Ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin” ja että pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti: ”Vaalien tulos määräytyy ehdokkaita asettaneiden koko maassa saamien äänien perusteella. Ehdokkaan valituksi tuleminen edellyttää, että ehdokkaan asettanut on saanut vähintään kolme prosenttia koko maassa annetuista äänistä”. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen keväällä 2011 lepäämään yli vaalien, mutta vaalien jälkeinen eduskunta hylkäsi esityksen seuraavana syksynä. Sen jälkeen vaalialuemalliin ei ole palattu.

Analyyysiä

Perustuslain 25 § valmisteltiin ja säädettiin aikanaan (vuosina 1998–1999) tilanteessa, jossa eduskuntavaalien vaalijärjestelmä oli ja sen myös ajateltiin jatkossa olevan sellainen, että sekä poliittinen suhteellisuus että alueellinen edustavuus toteutuisivat nimenomaan vaalipiiriin avulla. Hallituksen esityksen sanoin: ”... vaalipiirijako, joka kokonaisuutena täyttää vaalien suhteellisuuden vaatimukset ja takaa vaalijärjestelmän samankaltaisen toiminnan koko maassa. Vaalipiiriin tulee turvata poliittisen suhteellisuuden ja alueellisen edustavuuden toteutuminen”.

Huomiota kiinnittää erityisesti, että vaalipiiriin tulisi

- kokonaisuutena täyttää suhteellisuuden vaatimukset,
- taata vaalijärjestelmän samankaltainen toiminta koko maassa ja
- turvata sekä suhteellisuuden että alueellisen edustavuuden toteutuminen.

Sen, että vaalipiiriin tulisi kokonaisuutena täyttää suhteellisuuden vaatimukset, voidaan katsoa tarkoittavan, että vaalipiirit olisivat suurin piirtein saman kokoiset ja että sellaisia vaalipiirejä, joissa suhteellisuus toteutuisi huonosti tai muita selvästi huonommin, ei tulisi olla. Tämä ei tunnetusti nykytilanteessa käytännössä toteudu, koska vaalipiirit ovat hyvin erikokoisia: esimerkiksi Uudenmaan vaalipiiristä valitaan 37 kansanedustajaa ja Lapista 6. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa toteutunut piilevä äänikynnys oli Uudellamaalla 2,38 % ja Lapissa 12,42 %. Kussakin vaalipiirissä tulos kuitenkin lasketaan suhteellista vaalitapaa toteuttavalla d’Hondtin menetelmällä, joten jokaisessa vaalipiirissä, tulos on aina matemaattisesti suhteellinen. Se, minkä kokoisen vaalipiirin pitäisi olla, jotta suhteellisuuden voitaisiin katsoa toteutuvan ”hyvin” tai ”tydyttävästi”, jää lopulta avoimeksi. Toisaalta

vaalipiirien lukumäärälle on perustuslaissa asetettu ala- ja ylärajat (12–18). Alarajan (12) tarkoitus on varmistaa, että alueellinen edustavuus ei muodostu tätä huonommaksi ja ylärajan (18), että ei muodostettaisi liian pieniä vaalipiirejä, joissa suhteellisuus toteutuisi huonosti. Tällä hetkellä, kun vaalipiirejä on 12, niiden yhdistäminen perustuslakia muuttamatta siinä tarkoituksessa, että sillä parannettaisiin suhteellisuuden toteutumista (madallettaisiin piilevää äänikynnystä) joissain osissa maata, ei siis tällä hetkellä ole mahdollista, jollei samalla joitain vaalipiirejä vastaavasti jaeta useampaan osaan.

Sen, että vaalipiirijaon tulisi taata vaalijärjestelmän samankaltainen toiminta koko maassa, voidaan taas katsoa tarkoittavan, että yhtäältä suhteellisuus toteutuisi samankaltaisesti koko maassa (eli sama tasaisen suhteellisuuden tavoite kuin edellä), mutta toisaalta myös sitä, että vaalien teknisten pelisääntöjen tulisi olla koko maassa samat. Tämä toteutuukin nykytilanteessa, jossa kaikissa vaalipiireissä, niiden koosta riippumatta, käytetään tuloksen laskennassa d’Hondtin menetelmää.

Vaalialuemalli Oulun ja Lapin vaalipiirien kesken kyllä edistäisi koko maan (kokonaisuuden) osalta suhteellisuuden toteutumista, koska kyseisen vaalialueen laskennallinen piilevä äänikynnys asettuisi noin 4 %:n tietämille ja siis lähelle esimerkiksi Helsingin ja Pirkanmaan vaalipiirien laskennallisia piileviä äänikynnyksiä. Tätä ei kuitenkaan mahdollistaisi vaalipiirijako, vaan uusi tekninen laskentamenetelmä, vaalialuemalli. Perustuslaissa edellytetty vaalien suhteellisuus toteutuisi siten, ei vaalipiireissä, vaan vaalialueella. Piilevä äänikynnys ei laskisi mihinkään Lapin vaalipiirissä tai Oulun vaalipiirissä, vaan se muodostuisi kokonaan uudelleen näiden vaalipiirien muodostamalle vaalialueelle.

Sen lisäksi, että vaalialuemalli sisältäisi erilaisen teknisen tuloslaskentamenetelmän kuin muissa vaalipiireissä, siinä olisi sellainenkin erityispiirre, että koska vaalien tulos vaalialueella laskettaisiin puolueiden kummassakin vaalipiirissä saamien yhteenlaskettujen äänimäärien perusteella, kävisi niin, että Oulun vaalipiirin äänestäjät vaikuttaisivat äänillään (vaikka heidän olisi siis edelleen äänestettävä vain oman vaalipiirinsä ehdokkaita), myös Lapin vaalipiirin vaalitulokseen ja päinvastoin. Ja koska vaalipiirit ovat keskenään varsin erikokoiset (Oulu 18 paikkaa ja Lappi 6 paikkaa), voisi käydä myös niin, että oululaisten vaikutus Lapin tulokseen olisi käytännössä suurempi kuin päinvastoin. Kaikissa muissa vaalipiireissä äänestäjät vaikuttaisivat vain oman vaalipiirinsä vaalitulokseen, minkä voidaan myös katsoa olleen lainsäätäjän tarkoituksen silloin kun aikoinaan valtiopäiväjärjestystä ja myöhemmin perustuslakia säädettiin. Näin ollen, jos vaalialuemalli olisi käytössä vain Oulun ja Lapin vaalipiireissä, mutta ei koko maassa, ei voitaisi todeta, että vaalijärjestelmä toimii samankaltaisesti koko maassa.

Vuosina 2007–2008 toiminut vaalialuetoimikunta, jonka työn pohjalta edellä mainittu HE 7/2010 vp laadittiin, piti mietinnössään (KM 2008:2, s. 19–20) ongelmallisina malleja (ns. A-mallit), joissa osa vaalipiireistä muodostaisi vaalialueita toisten vaalipiirien kanssa, mutta osa ei ja totesi, että tämä asettaisi vaalipiirit eriarvoiseen asemaan, koska tuloslaskennan säännöt olisivat erilaiset eri puolilla maata.

On myös todettava, että hallitusohjelman kirjaus ”(h)aetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään” näyttäisi olevan ”pelisääntö”, jonka mukaan vaalialuemalli tulisi jonkun vaalipiirin osalta automaattisesti sovellettavaksi, jos sen kansanedustajamäärä tippuisi esimerkiksi alle kahdeksan edustajan. Vaatimus vaalijärjestelmän samankaltaisesta toteutumisesta koko maassa, samoin kuin lain-säädännön tarkkarajaisuuden vaatimus edellyttänee, että tämä ”pelisääntö” olisi määritelty tavallista lakia ylemmällä säädöstasolla. Jos ei olisi, kulloisellekin hallitukselle jäisi huomattavaa harkintavaltaa sen suhteen, muodostetaanko vaalialue vai ei. Toisaalta ongelmaksi saattaisi kuitenkin tulla se, minkä toisen vaalipiirin kanssa tällainen vaalipiiri muodostaisi vaalialueen. Esimerkiksi Satakunnan vaalipiirillä on kolme suurin piirtein saman kokoluokan naapuri-vaalipiiriä (Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Vaasa). Vaalialueen muodostaminen jäisikin käytännössä joka tapauksessa säädettäväksi tavallisen lain tasolla.

Sitä, että vaalipiiriin tulisi kokonaisuutena täyttää suhteellisuuden vaatimukset ja että vaalijärjestelmän tulisi toimia samankaltaisesti koko maassa, voidaan tarkastella myös suhteessa perustuslain 6 §:ään, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Suhteellisuuden toteutumisen lisäksi vaalialuemalli muuttaisi jonkin verran myös alueellisen edustavuuden toteutumista. Vaikka vaalialuemallin lopputulos olisikin se, että vaalialueen muodostavista vaalipiireistä valittaisiin – kuten nytkin – matemaattisesti se määrä kansanedustajia, mitä väestön lukumäärä edellyttää, niin se, minkä puolueiden edustajia valitut ovat, jäisi kuitenkin ratkaistavaksi sen perusteella, mikä on vaalialueen (ei vaalipiirin) vaalitullos.

Johtopäätös

Edellä sanottuun viitaten näyttäisikin siltä, että koska sekä suhteellisuuden että alueellisen edustavuuden toteutuminen on perustuslain 25 §:ssä tarkoitettu toteutuvan vain ja ainoastaan vaalipiiriin avulla, vaalialuemallin käyttöönotto perustuslakia muuttamatta ei olisi lainkaan ongelmatonta.

Tähän loppuun vielä yksi alustava hahmotelma siitä, miten perustuslain 25 §:ää voisi muuttaa, jos vaalialuemalli otettaisiin käyttöön siten kuin pääministeri Orpon hallitusohjelmassa mainitaan. Perustuslain kirjoittamisperinteen mukaisesti säännöksessä hahmoteltaisiin vain päälinjat haluttavasta muutoksesta. Yksityiskohdat, esimerkiksi se, mitkä vaalipiirit muodostaisivat keskenään vaalialueita, jäisivät säädettäväksi tavallisessa laissa (vaalilaissa).

25 §

Eduskuntavaalien toimittaminen

Kansanedustajat valitaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. Jokaisella äänioikeutetulla on vaaleissa yhtäläinen äänioikeus.

Eduskuntavaaleja varten maa jaetaan Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella vähintään kahteentoista ja enintään kahdeksaantoista vaalipiiriin. Ahvenanmaan maakunta muodostaa lisäksi oman vaalipiirinsä yhden kansanedustajan valitsemista varten. *Eduskuntavaalien suhteellisuus toteutetaan erikseen kussakin vaalipiirissä. Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiriä lukuun ottamatta suhteellisuus toteutetaan kuitenkin vaalialueella silloin, kun vaalipiiristä valitaan vähemmän kuin kahdeksan kansanedustajaa ja vaalipiiri tästä johtuen yhdistetään jonkun toisen vaalipiirin tai joidenkin toisten vaalipiirien kanssa vaalialueeksi.*

Oikeus asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleissa on rekisteröidyillä puolueilla ja laissa säädetyllä määrällä äänioikeutettuja. *Ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin.*

Eduskuntavaalien ajankohdasta, ehdokkaiden asettamisesta, vaalien toimittamisesta sekä vaalipiireistä ja vaalialueista säädetään tarkemmin lailla.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-174-8 (PDF)